

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vesna Humar
Mentorica: Izr. Prof. dr. Manca Košir
Somentor: Dr. Marko Milosavljevič

ODNOS DO VIROV IN SELEKCIJA INFORMACIJ PRI POROČANJU V
IZREDNIH OKOLIŠČINAH, PRIMER: ZEMELJSKI PLAZ V LOGU POD
MANGARTOM

LJUBLJANA, 2003

KAZALO

KAZALO	2
1.UVOD	4
2. POROČANJE O NARAVNIH NESREČAH	6
2.1 Krizno komuniciranje	6
2.2 Mediji in krizno komuniciranje.....	9
2.3 Medijska slika in viri	10
3. ZEMELJSKI PLAZ V LOGU POD MANGARTOM.....	11
3.1 Vas pod Mangartom in območje plazu	12
3.2 November 2000.....	13
3.2.1 Dogodek.....	13
3.2.2 Ukrepi in odločitve	14
3.2.3 Strokovna mnenja in sanacija	16
3.2.4 Prvi odzivi javnosti	17
4. VPLIV MEDIJSKIH POROČIL NA SPREJEMANJE ODLOČITEV	18
4.1 Dogodek	18
4.2 Nesorazum	20
4.2.1 Zanesljivost izjav	22
4.2.2 Organizacija in načrtovanje komuniciranja z javnostjo.....	23
4.2.3 Novinarsko preoblikovanje.....	26
4.2.4 Vpliv na sprejemanje odločitev	32
4.3 Sklep	34
5. MEDIJI KOT VZPODBUJEVALCI UREJANJA RAZMER	35
5.1 Mediji kot oglasna deska	36
5.2 Objavljanje uporabnih sporočil z nizko novičarsko vrednostjo pri poročanju o zemeljskem plazu v Logu pod Mangartom	40
6. HIERARHIJA VIROV IN MEDIJI KOT MNENJSKI VODITELJI	41

6.1 Informacijsko središče občinskega štaba civilne zaščite	43
6.2 Ministrstvo za okolje in prostor in domačini kot vir informacij v drugi fazi .	45
6.2.3 Pojavljanje virov in vsebinskih sklopov v dnevnoinformativnem programu Televizije Slovenija in časopisu Delo v januarju, februarju in marcu 2001.....	49
6.3 Novinarji o virih.....	52
7. SKLEP	54
8. VIRI IN LITERATURA	56
9. PRILOGE.....	58
Priloga1: Anketa	58

1.UVOD

Novembra 2000 je Log pod Mangartom prizadel hud zemeljski plaz, v katerem je življenje izgubilo sedem ljudi, povzročena pa je bila tudi velika materialna škoda. Prvo poročilo o dogodku, ki je zaradi svoje obsežnosti in predvsem tragičnih posledic pretresel Slovenijo, je v eter poslal novinar Radia Slovenije. Zaradi posebne kombinacije okoliščin pa je jutranje časopisje še prinašalo pomirjujočo vest o tem, da vasica pod Mangartom ni več v nevarnosti.

Že ta svojevrstni paradoks postavlja prvo pomembno vprašanje o vlogi novinarjev in medijev pri ustvarjanju pričakovanj in gradnji javnega mnenja ter njihov vpliv na vsakdanje življenje. Kvaliteta novinarskega dela, verodostojnost posredovanih informacij in razmerje med novinarji ter njihovimi uradnimi in neuradnimi viri povedo veliko tudi o delu drugih služb, organizacij in posameznikov, ki so po naravni nesreči prevzemali odgovornosti. Hkrati nam analiza vsebine medijskih sporočil razkriva svojevrsten položaj prebivalcev Loga pod Mangartom, ki so se iz žrtev polagoma spreminjali v pomemben dejavnik vpliva.

Ko govorimo o novinarjih v Logu pod Mangartom in njihovem odnosu do virov informacij, moramo upoštevati tri pomembne razsežnosti:

- morebitne odločitve, ki so bile sprejete kot posledica novinarskih povzetkov ali preoblikovanj izjav najpomembnejših akterjev,
- vzpodbujanje zbiranja dobrodelnih prispevkov za pomoč pri odpravljanju posledic nesreče in vloga novinarjev kot mnenjskih voditeljev pri vzpodbujanju čim hitrejšega odpravljanja posledic naravne nesreče,
- neposredni vpliv na odločitve operativnega osebja in prebivalcev na ožjem območju prizorišča nesreče, promocija solidarnosti in sooblikovanje strokovnih in političnih odločitev pri poročanju v izrednih razmerah

To so tudi tri področja, ki jih bomo natančneje obravnavali v tem diplomskem delu, pri čemer bomo upoštevali njihove komunikološke in etične razsežnosti ter tematska in problemska prekrivanja.

Predpostavljamo, da je bilo poročanje večine novinarjev v primeru Loga pod Mangartom odgovorno v smislu spoštovanja dogovorov in navodil, oblikovanih za zagotovitev varnosti prebivalcev območja, reševalnih in delovnih ekip.

Novinarji in uredniki so se brezpogojno in brez izjeme odločali za takojšnjo objavo vseh praktičnih informacij, večina uredništev je delovala tudi kot posrednik med predstavniki prebivalcev Loga pod Mangartom in posamezniki ali organizacijami, ki so želeli pomagati z materialnimi sredstvi.

V obdobju sanacije, ko se je kot najpomembnejši uradni vir pojavilo Ministrstvo za okolje in prostor, se je razvil kompleksni odnos med novinarji in dvema najpomembnejšima viroma: državo in predstavniki domačinov. V mnogih razhajanjih mnenj so novinarji s svojim delom igrali vlogo posrednika. Povsem drugačne so bile reakcije takrat, ko je prišlo do razpoke znotraj strokovne javnosti, iz česar sklepamo, da so domačini kot žrtve naravne nesreče nastopali kot privilegirani vir.

Ob splošnem delo vsebuje tudi mnoge posamezne poglede neposrednih udeležencev. Deloma zato, ker sem bila med njimi tudi sama, o naravni nesreči v Logu pod Mangartom sem poročala kot novinarka televizije Pop TV, deloma pa zaradi časovne bližine dogodka, ki pomeni pomanjkanje relevantnih virov ter hkrati moč in živost spominov, dragocenih za naše razumevanje dogodka in njegovih dolgoročnih posledic.

V domači in tuji strokovni literaturi najdemo številne teoretične opredelitve kriz in opise strategij njihovega obvladovanja in premagovanja. Ob upoštevanju teoretičnih izhodišč pa bomo skušali v pričujočem diplomskem delu odgovoriti predvsem na konkretna vprašanja, ki so povezana z resničnostjo medijsko najbolj odmevne krize v preteklih letih pri nas.

Ob iskanju skupnih potez, ki zaznamujejo vse izredne razmere, bomo iskali posebnosti poročanja o zemeljskem plazju v Logu pod Mangartom in značilnosti sodobnega slovenskega novinarstva, ki iz njega izhajajo.

Ob tem želimo pokazati na odprta vprašanja in na največje pomanjkljivosti sodelovanja med novinarji in institucijami, ki v kriznih razmerah v Sloveniji nastopajo kot najpomembnejši viri informacij.

Hkrati pa želimo novinarjem, ki se v kriznih razmerah znajdejo v vlogi poročevalcev na terenu, posredovati koristne napotke o zbiranju in selekciji informacij, preverjanju kakovosti in ustreznosti svojega dela in predvidevanju učinka medijskih sporočil na obvladovanje in premagovanje krize.

K odločitvi za to diplomsko delo sta me vzpodbudila tudi dejstvo, da še noben avtor ni objavil obsežnega besedila o komunikacijskih vidikih dogodka pod Mangartom in ocena, da je bil zemeljski plaz pomemben preizkusni kamen za novinarje, ki so o njem poročali, za uredništva in za druge institucije in organizacije, ki so s svojimi določitvami usmerjale proces posredovanja informacij.

Tri temeljne teze bomo torej skušali utemeljiti na podlagi medijske dokumentacije in izjav posameznikov, preko ustrezne strokovne literature pa bomo primerjali konkretne razmere v Logu pod Mangartom s splošnimi načeli in izkušnjami pri poročanju o naravnih in

drugih nesrečah. Pri tem se bomo osredotočili na njegove etične in komunikološke razsežnosti.

2. POROČANJE O NARAVNIH NESREČAH

Pri raziskovanju poročanja o naravnih nesrečah je najpogosteje izpostavljen vidik učinek posredovanih informacij. To pomeni, da se avtorji najpogosteje sprašujejo o vplivu medijskega preoblikovanja na razumevanje nesreče in reakcije nanjo, pa tudi na odločitve neposredno vpletenih. Mihael Kline, Marko Polič in Vlasta Zabukovec, avtorji zbornika *Javnost in nesreče, obveščanje, opozarjanje, vplivanje, vprašanje o vplivu* povezujejo z iskanjem strategij in prijemov na različnih področjih in ravneh, ki bi povečali učinkovitost in uspešnost komuniciranja.

Velik delež strokovne literature, posvečene organizacijskim in komunikacijskim vidikom naravnih nesreč, se osredotoča na krizno komuniciranje in delovanje služb za odnose z javnostmi. Božidar Novak denimo v svoji knjigi *Krizno Komuniciranje in upravljanje nevarnosti* odkriva mehanizme, ki znotraj organizacij preprečujejo nastanke kriz in omogočajo njihovo obvladovanje.

Vsekakor je posredovanje kvalitetnih informacij javnosti nepogrešljiv element soočanja s posledicami naravnih nesreč. Hkrati pa imajo v medijih naravne katastrofe s stališča pozornosti občinstva zelo pomembno vlogo.

Vprašanje poročanja o naravnih nesreč bomo v tem diplomskem delu obravnavali v smislu kvalitetnega, profesionalnega in odgovornega posredovanja informacij, ki spodbuja k varnemu obnašanju in usmerja k čimprejšnji odpravi posledic nesreče in vzpostavitvi normalnih razmer. Takšno poročanje soustvarjajo novinarji in uredništva ter viri informacij.

2.1 Krizno komuniciranje

Krizo v najširšem pomenu definiramo kot veliko nepravilnost v predvidenem oziroma poznanem poteku dogodkov. Kline v svoji študiji o krizi in odnosih z javnostjo tako zapiše, da je »kriza posledica posebnega dogodka v okolju...,ki ogrozi kontinuiteto doseganja ciljev organizacije« (Kline in drugi, 1998:174)

Novak povzema kriterije za opredelitev kriz v diferencirani model, ki krize loči glede na izvor okolja (fizično okolje, javno mnenje, upravljalne napake, gospodarsko politično okolje), opozorilni čas (nenadne, prikrite) in zaznavanje (nenavadne, recepcijske). (glej Irvine in Lerbinger v Novak, 2000: 55)

Velike naravne nesreče v skladu s to razdelitvijo spadajo med nenadne nenavadne krize fizičnega okolja, vsebujejo pa nekatere tipične elemente, ki jih v Kline navaja v definiciji, povzeti po ameriškem avtorju.

Naravna nesreča je dogodek, osredotočen na čas in prostor, v katerem družba ali njena relativno samostojna podskupina doživi resno škodo. Ob tem so izgube njenih članov in fizičnih dobrin takšne, da porušijo socialno strukturo in onemogočijo zadovoljivo delovanje vseh ali nekaterih bistvenih družbenih funkcij. (Fritz v: Kline in drugi, 1998:174)

V smislu odklona od običajnih, rednih razmer, lahko opredelimo tudi besedno zvezo, ki smo jo kot terminološko neobremenjeno in opisno uporabili v naslovu te naloge.

Definiciji krize in naravne nesreče sta organizacijski in iz njiju izhaja težnja skupine oziroma organizacije po samoohranitvi in čimprejšnjemu vračanju k običajnim razmeram.

Novak med temeljne značilnosti krize uvršča nenadnost, negotovost in časovni pritisk (glej Novak s sodelavci, 2000: 52) Kot posamezniki ali člani določene skupine se v krizni situaciji, ki je hkrati konfliktna situacija, najprej soočimo z vprašanji o obsegu, vzrokih in posledicah nesreče. Iskanje ustreznih, kvalitetnih informacij je najpogosteje prva reakcija posameznika in v tem pogledu se kaže neločljiva povezanost odpravljanja kriznih razmer in komuniciranja z javnostjo.

Slednje je v zadnjih desetletjih postalo pomembno poglavje v načrtovanju odgovorov na krizne situacije in sistemih dela posameznih organizacij in institucij, ki se ukvarjajo z odpravljanjem posledic kriz. Številne študije so dokazale, da je skrbno načrtovano in profesionalno vodeno komuniciranje z javnostjo eden od pogojev za hitro in učinkovito reševanje krize.

Na tem področju so predvsem v Združenih državah Amerike nastale številne študije in raziskave, ki se zbirajo okrog pojmov tvegano komuniciranje (risk communication) in krizno komuniciranje (crisis communication). Prvi pojem se nanaša na negotovost kot ključni element množičnega sporazumevanja v kriznih obdobjih in posledično boljše in globlje razumevanje medijskih učinkov. Drugi je splošnejši in zavzema tudi druge vidike sprejemanja in posredovanja informacij, zato ga bomo uporabljali pogosteje.

Ko govorimo o novinarskem poročanju, se gibljemo znotraj okvirov množičnega sporočanja. Ameriški komunikolog Charles Wright ga definira s kategorijo množičnega, raznovrstnega in anonimnega občinstva (Wright v Splichal, 1999:77). Ena od treh osnovnih dejavnosti množičnega sporočanja je nadzor nad okoljem, ki se nanaša na zbiranje in razširjanje informacij o dogodkih v okolju. Med funkcijami

nadzora za družbo Wright omenja opozarjanje pred neposrednimi grožnjami in nevarnostmi v svetu, med disfunkcijami pa izzivanje panike (Wright v Splichal, 1999: 82). Med tema dvema mejnima funkcijama se v veliki meri giblje analiza učinkov medijske slike kriznih situacij.

V izrednih razmerah odgovorni informacije posredujejo tudi v drugačnih kontekstih, saj nekatere podatke z drugačnimi, ne-množičnimi posredniki namenjajo določenim interesnim skupinam. S posredovanjem informacij, ki ne sodi v okvir množičnega sporočanja, se v tej nalogi ne bomo podrobneje ukvarjali, zanimivega razmerja med medijsko sliko dogodka in neposrednimi opozorili predstavnikov oblasti se bomo le dotaknili v poglavju o vplivu novinarskih poročil na sprejemanje odločitev.

V krizah so informacije začetek vračanja k vsakdanjosti in redu, hkrati pa imajo večjo stopnjo nepredvidljivosti in dvoumnosti. Poleg tega se porušijo običajni informacijski kanali. Temeljna zahteva za uspešno krizno komuniciranje je torej zahteva po prepričljivosti in zaupanju, ki premagujeta nujni informacijski kaos. Nosilci tega zaupanja morajo biti uradni viri, v našem primeru torej Uprava za zaščito in reševanje in Ministrstvo za okolje in prostor. Doseganje zaupanja pri občinstvu pa pomeni predhodno vzpostavljanje kvalitetnih stikov s posredniki informacij in mnenjskimi voditelji.

Med elemente te kvalitete, najpogosteje tesno povezane s sistemskim profesionalnim pristopom, ki upošteva sodobna spoznanja o odnosih z javnostjo, spadata tudi poznavanje zakonitosti medijskega kazala pomembnosti tem in obravnavanje novinarjev kot sooblikovalcev in ne naslovnikov sporočanja.

V tej nalogi zaradi drugačnih poudarkov ne bo prostora za natančnejšo analizo dveh osrednjih uradnih virov v obravnavanem primeru, vendar bo njihovo uspešnost po kriterijih zaupanja in prepričljivosti, profesionalnosti in sistemskega pristopa mogoče delno razbrati iz obravnave posameznih kompleksnih vprašanj.

Ob določanju najpomembnejših razsežnosti in pomenskih implikacij krize ne smemo pozabiti na njeno trajanje. S stališča komuniciranja z javnostjo in s stališča medijskega poročanja krize trajajo tako dolgo, kolikor traja pozornost javnosti in v primeru velikih naravnih nesreč to pomeni vse do takrat, ko so popravljene ali odpravljene najhujše, najbolj opazne posledice nesreče.

V smislu posebnih okoliščin in zakonitosti posredovanja informacij v našem primeru (ob upoštevanju dejstva, da v trenutku, ko pišemo to nalogo še niso izvedeni dolgoročni sanacijski ukrepi) krizne razmere še trajajo.

2.2 Mediji in krizno komuniciranje

Prva lastnost medijskih poročil o krizah je, da so za občinstvo zelo zanimiva in v večini primerov dosegaajo visoko mesto na lestvici pomembnosti.

Naravne nesreče imajo predvsem visoko novičarsko vrednost, čeprav gre pri poročanju o kriznih razmerah za veliko več kot zgolj prenašanje informacij. Medijska slika takšnega dogodka je kompleksna in odvisna od številnih dejavnikov in silnic, hkrati pa ima lahko dolgoročne posledice na to, kako javnost zaznava določeno krizno situacijo in njej podobne situacije, ki se morda lahko zgodijo v prihodnosti.

Primer za to je kazalo pomembnosti tem v slovenskih medijih v letu po sprožitvi plaz v Logu pod Mangartom. V Sloveniji so se v istem času sprožili tudi drugi, manj obsežni zemeljski plazovi, ki so povzročili predvsem veliko manjšo škodo, vendar so jim zaradi odmevnosti nesreče pod Mangartom uredništva posvečala veliko pozornost. Zaradi smrtnih žrtev, ki jih je po mnenju precejšnjega dela javnosti povzročila napačna ocena nevarnosti, so mediji največjo pozornost posvečali vprašanju stopnje ogroženosti ljudi in premoženja in varnostnim ukrepom.

Zaradi Loga pod Mangartom so kasneje drugačne odločitve sprejemali tudi uradni viri, ki so bili bolj previdni pri relativizaciji ali zmanjšanju stopnje nevarnosti na vplivnem območju plazu.

Resnična in potencialna ogroženost sta po Bašičevi tudi temeljni kategoriji za razumevanje procesa gradnje medijskega kazala pomembnosti tem. »Pri možni nevarnosti je pri komuniciranju z javnostjo pomembno nadzorovati upravljanje s strahom, pri dejanski nevarnosti pa upravljanje s krizo.« (Bašič Hrvatini, 2001:397). Za medije je možna nevarnost ne-dogodek in ima zato nizko novičarsko vrednost, razen če so opozorila o možni nevarnosti povezana s poročili o posledicah takšne nesreče kje drugje. Te medijske zakonitosti in možnosti, da nepravilno upravljanje s strahom lahko sproži nepotrebno paniko, bi se morali po Bašičevi uradni viri zavedati.

Ob tem se pojavi vprašanje prekrivanja obeh situacij. Ob vsaki kompleksni krizi se namreč poleg dejanske pojavijo številne delne, potencialne ogroženosti, ki jih mediji ponavadi obravnavajo s pretiranim poudarkom in s tem lahko povzročijo precejšnjo škodo prizadevanjem za odpravo kriznih razmer. Posledice takšnega načina poročanja pa so lahko tudi dolgoročne. Turistični delavci v Logu pod Mangartom so se tako denimo leto po nesreči pritožili nad medijskim poudarjanjem grozeče nevarnosti plazu in uporabo arhivskih posnetkov iz časa nekaj dni ali tednov po nesreči. Po njihovem mnenju so mediji z neustrezno

uporabo posnetkov manjšali možnost izbire Loga pod Mangartom kot turističnega cilja in s tem povzročali gospodarsko škodo.

Drugo pomembno vprašanje v razumevanju novičarske vrednosti kriz je vprašanje konteksta. V času manjšega števila dogodkov poročila o krizah ali odpravljanju njihovih posledic dosežejo boljše mesto na medijski agendi in celo nekrizne situacije dobijo pridih kriznosti. Primer za to so senzacionalistična poročila o posledicah naraslih voda v Sloveniji v avgustu 2002, ki so nastala v kontekstu popolnega pomanjkanja dogodkov doma in resnično katastrofalnih posledic poplav drugod v Evropi. Resnične posledice naraslih voda so bile daleč od katastrofalne medijske slike.

Bašičeva med kriteriji za količino medijskega pokrivanja kriz navaja velikost, lokalnost oziroma globalnost krize, njeno bližino, pričakovane posledice, število žrtev, materialno škodo, odgovornost (2001:399). Obstajajo še drugi kriteriji vsebine in konteksta, ki se nanašajo na posamezne krizne situacije v konkretnih okoliščinah. V Sloveniji imajo zaradi velikega števila nesreč, ki so se v bližnji preteklosti zgodile na tem območju, vnaprejšnjo višjo vrednost novice o kriznih situacijah v Posočju. S stališča novinarskega dela je pomemben dejavnik poročanja o kriznih situacijah velikega obsega tudi sprememba običajnih okvirov poročanja in pogojev dela.

Ob velikih nesrečah mediji prilagodijo svojo strukturo. Časopisi uvajajo dodatne strani ali posebne priloge in izdaje, spreminjajo razmerja med besedilom in fotografijami, spremenijo funkcijo prve strani itd, radijski in televizijski programi prekinjajo redni program z neposrednimi javljanji, rušijo ravnotežje v rednih informativnih oddajah, pokrivajo prizorišča z reportažnimi avtomobili in začasnimi studii.

To pomeni, da novinarji delajo v neobičajnih materialnih razmerah, hkrati pa so drugačne tudi zahteve in pričakovanja, s katerimi se soočajo. Spreminjajo se tako vsebinski parametri kot oblikovni, na primer dolžina ali struktura prispevka.

Te razlike močno vplivajo na kvaliteto novinarskega dela, posebej v manjših uredništvih, ki na prizorišče nesreč pošiljajo lokalne dopisnike in v katerih imajo novinarji le redko pomembne izkušnje s podobnimi okoliščinami. Takšne zakonitosti veljajo za skoraj vse slovenske medije.

2.3 Medijska slika in viri

Za novinarje so viri informacij vsi, ki lahko prispevajo k njihovem večjemu ali boljšemu poznavanju kateregakoli elementa kriznih razmer. Številne raziskave kažejo, da se novinarji ob izbruhu krize najpogosteje obračajo na uradne vire, predvsem na gasilce in policijo. (glej Kline, Polič in Zabukovec, 1998:178)

Hkrati novinarji neprestano iščejo tudi dopolnilne vire, predvsem takrat ko so informacije iz uradnih virov prepočasne, nezadostne, nerazumljive, nezanesljive.

Hitra, razumljiva in iskrena komunikacija da vedeti, da ustanova ničesar ne prikriva, in povečuje verodostojnost njenih informacij. Ustanova mora postati zanesljiv vir preverjenih informacij. Nepotrjene, nepopolne, nejasne ali zakasnele informacije odpirajo možnost za različne interpretacije možnih vzrokov krize in postavljajo verodostojnost komuniciranja ustanove pod vprašaj. (Bašič Hrvatini 2001:399)

Po mnenju Bašičeve so vprašanja o tem, kaj se je zgodilo, kdaj, komu, kakšni so vzroki za dogodke in kakšne so posledice, prva vprašanja, ki jih novinarji zastavijo informatorjem in s katerimi ustvarijo prvo medijsko sliko dogodka. Pomembno je torej, da so odgovori nanje jasni, vendar ne preuranjeni. Iz površne ocene, predvsem o škodi in posledicah nesreče, se rodijo številna ugibanja, ki dajejo mimogrede izrečeni pripombi, veliko večjo vrednost, tistemu, ki jo izreče, pa je pripisana velika odgovornost za natančnost podatka. Ob tem je značilno, da je podatek o škodi za javnost zelo pomemben in zato novinarji običajno vztrajajo na tem, da dobijo vsaj približno oceno.

Poročila o nesreči, tako kot drame, prebudijo človeško domišljijo, povečajo občutek vrednosti človeških dejanj in spodbujajo njihovo čustveno identifikacijo. Množični mediji vidijo nesrečo kot posebno priložnost za pomoč žrtvam. S tem dejanjem si skušajo dvigniti gledanost, poslušanost ali branost, torej cilje, s katerimi zadovoljujejo predvsem lastne interese, povezane z uspešnostjo delovanja. (Kline, Polič in Zabukovec, 1998:17)

Kline je prepričan, da mediji zaradi tega nenehno iščejo ravnotežje med škandaložnostjo in trivialnostjo ter odgovornim poročanjem, pri čemer se porajajo pomembna etična vprašanja. Kakovost in zanesljivost virov sta neposredno povezana z rezultati tega kolebanja, pa tudi z značilnostmi medijske slike dogodka ali niza dogodkov, ki ima lahko, kot bomo videli v nadaljevanju te naloge, pomemben vpliv na konkretne operativne ali politične odločitve.

3. ZEMELJSKI PLAZ V LOGU POD MANGARTOM

V tem poglavju skušamo osvetliti najpomembnejše vidike novembrskega dogajanja v dolini Koritnice, ki so bistveni za razumevanje dinamike naravne nesreče in za vrednotenje njenih posledic. Navedli bomo tudi nekatere bistvene podatke o geografskem položaju Loga pod Mangartom in geoloških značilnostih območja.

3.1 Vas pod Mangartom in območje plazu

Soška dolina spada v alpsko visokogorje oziroma v slovenski alpski svet. S podnebnega stališča sodi zgornje Posočje med območja z zmernocelinskim podnebjem. Za dolino Koritnice je značilen spremenljiv padavinski režim, skupna količina padavin je relativno visoka in na strmih pobočjih je velika nevarnost zemeljskih in snežnih plazov.

Log pod Mangartom leži na desnem bregu reke Koritnice. Strnjeno naselje se je oblikovalo ob cesti, ki iz Posočja vodi čez prelaz Predel, na katerem je mednarodni mejni prehod z Italijo.

Župnija je prvič omenjena v osemnajstem stoletju. Zaradi pomanjkanja kvalitetnih obdelovalnih površin so se Ložani v preteklosti večinoma ukvarjali z gozdarstvom, živinorejo in domačimi obrtmi, preživetje jim je omogočila tudi bližina zanimive trgovske poti. Od konca devetnajstega stoletja naprej je večina odraslih moških delala v rabeljskem rudniku svinca in cinka. Rudarji so si pod Kolovratom zgradili t.i. štoln, slabih pet kilometrov dolg podzemni predor, po katerem so vsak dan hodili na delo.

Vasica je imela največ prebivalcev prav v začetku dvajsetega stoletja, njihovo število je v kasnejših desetletjih nenehno padalo zaradi vojn, političnih pretresov in ekonomskih migracij. Leta 2000 je v Logu pod Mangartom v devetinpdesetih gospodinjskih živelo 140 prebivalcev. Kljub relativni oddaljenosti od večjih centrov, majhnemu številu prebivalcev in neugodni starostni strukturi je Log pod Mangartom živahna vas. Eno od najpomembnejših središč dejavnosti je Razvojna zadruga Mangrt, ki usmerja tako kulturne kot gospodarske dejavnosti. V zadnjem desetletju se večja delež mladih družin, ki ostajajo v kraju. Vedno intenzivneje so Ložani začeli izkoriščati tudi turistične potencialne doline Koritnice, vendar je zaradi hudega izpada dohodka in predvsem uničenja nekaterih najznamenitejših naravnih lepote, naravna katastrofa močno zaustavila ta prizadevanja, ki se intenzivneje obnavljajo šele v zadnjem letu.

Za ključno in zelo močno organizacijo se je med katastrofo izkazalo tudi Prostovoljno gasilsko društvo Log pod Mangartom, ki je lani praznovalo svojo devetdesetletnico. Društvo, v katerega so vključeni skoraj vsi odrasli moški prebivalci vasi, je pri zagotavljanju varnosti in odpravljanju posledic zemeljskega plazu odigralo nepričakovano pomembno vlogo, kar je društvu prineslo tudi številna priznanja in nagrade.

Stože je pobočje nad dolino Mangartskega potoka. Ljudsko izročilo pravi, da je bila paša na tem območju vedno dobra predvsem zaradi obilice vode. Številni izviri na tem območju dajejo skupaj več sto litrov

vode na sekundo. Specifične lastnosti pestre kamninske sestave omogočajo vpijanje in zastajanje vode.

Na stiku med kamninskimi plastmi prihaja do nenehnega plazenja, ki je še hitrejše zaradi velikega nagiba plasti in pobočij.

3.2 November 2000

3.2.1 Dogodek

Jeseni leta 2000 so imeli v vsej Sloveniji hude težave zaradi ogromne količine padavin. Največ dežja je padlo prav v Posočju, kjer je bilo 30-letno povprečje preseženo za kar 250 odstotkov, količine dežja so bile novembra 2000 večje od vseh do sedaj izmerjenih vrednosti. Nadpovprečne so bile tudi posamezne dnevne vrednosti, kar kaže na veliko intenzivnost padavin.

15. novembra ob trinajstih popoldan je zemeljski plaz iz pobožja Stože v obliki drobirskega toka zdrsnil v strugo Mangartskega potoka in se zaustavil na sotočju s Predelico. Plaznina je prišla z nadmorske višine med 1400 in 1600 metri. Plaz je povzročil veliko materialno škodo, saj je zasul del ceste na Predel, močno poškodoval dva mostova in uničil manjše vodno zajetje za hidroelektrarno. Po sredini nesreči se je močno deževje nadaljevalo.

Dan in pol kasneje, v noči iz šestnajstega na sedemnajsti november, nekaj minut po polnoči se je na pobočju, nad odlomnim robom prvega utrgal nov, mnogo obsežnejši zemeljski plaz, ki je pred sabo potisnil tudi razmočeno plaznino, naloženo v soteski Mangartskega potoka. Za dobra dva kilometra, kolikor je razdalja od sotočja Mangartskega potoka in Koritnice do Loga pod Mangartom, je gmota po ocenah domačinov potrebovala 4 do 5 minut, kar pomeni, da je potovala s hitrostjo trideset kilometrov na uro.

Strokovnjaki so pri kasnejših ogledih plazišča in meritvah ugotovili, da je območje plazu večje od dvajsetih hektarjev, da se je premaknil milijon in pol kubičnih metrov plaznine, še toliko labilnega materiala, ki ob neugodnih okoliščinah lahko ponovno zdrsi v dolino, pa je ostalo na pobočju.

V vas je z rušilno močjo pridvelo sedemsto tisoč kubičnih metrov zemlje, vode, kamenja in dreves, v nekaj urah se je ogromna masa razlila na dobrih petnajst hektarjev površine.

Posledice zdrs te nepredstavljivo velike mase uvrščajo zemeljski plaz v Logu pod Mangartom med najbolj tragične naravne nesreče v Sloveniji v zadnjih desetletjih.

Popolnoma uničenih je bilo šest, hudo poškodovanih pa trinajst stanovanjskih hiš. Poškodovani sta bili dve hidroelektrarni, porušeni so bili mostovi, zasute ceste, uničena električna in telefonska napeljava in druga infrastruktura. Uničenih je bilo nekaj deset hektarjev gozdov. Škode, ki je nastala zaradi zasutja strug in dokončnega izginotja naravnih znamenitosti ni mogoče izmeriti.

Najbolj črni del statistike pa je sedem smrtnih žrtev. Vsi so življenje izgubili v objektih, ki bi glede na načrt občinskega štaba Civilne zaščite morali biti evakuirani. Ob teh smrtnih žrtvah se je v strokovni javnosti odprla vroča razprava o uporabi prisilnih sredstev, hkrati pa je zaradi posebnega zapleta v komunikaciji med strokovnjaki, Upravo za zaščito in reševanje in novinarji nastal komunikološki problem, ki morda deloma sega tudi na področje novinarske etike.

3.2.2 Ukrepi in odločitve

Šestnajstega novembra je na podlagi podatkov takratnega Hidrometeorološkega zavoda Slovenija Uprava za zaščito in reševanje javnost preko medijev opozorila na veliko nevarnost poplav, hudourniških izbruhov in proženja zemeljskih plazov. Nekateri splošni ukrepi, kot so večja pripravljenost občinskih štabov civilne zaščite in kadrovska okrepitev regijskih centrov za obveščanje, so bili skrbno izvedeni na območju tistih policijskih uprav, kjer naj bi bila nevarnost največja. Mednje je spadala tudi Policijska uprava Nova Gorica.

Ob sprožitvi prvega drobirskega plazu iz Stož se je sestal krizni štab bovške Civilne zaščite. V tej fazi so se odločili predvsem za opazovanje plazišča in spremljanje sprememb v strugi Predelice in Mangartskega potoka. Dežurni opazovalci so bili postavljeni na most v zgornjem Logu, v strugo Predelice in na mangartsko cesto, kjer so zaradi neprehodnosti s soške strani dežurali prostovoljni gasilci iz Kranjske gore.

V štabu so se odločili tudi za evakuacijo stanovanjskih hiš, ki so stale najbližje strugi Predelice v zgornjem delu vasi. Prvo noč, torej med petnajstim in šestnajstim novembrom, so se ogroženi stanovalci preselili k sorodnikom ali znancem v vasi. Drugo noč, torej noč, ko se je sprožil drugi, usodni plaz, so se nekateri odločili ostati doma. Pozno popoldan je skupina gasilcev, ki je preverjala spoštovanje preventivnega ukrepa, to ugotovila, vendar se z argumentom odsotnosti neposredne nevarnosti niso odločili za uporabo prisilnih sredstev.

Če posameznikom ali skupini grozi očitna neposredna nevarnost za življenje ali če je od izvedbe ukrepa odvisna tudi varnost drugih ljudi, je v skrajnem primeru smiselno uporabiti tudi prisilna sredstva: na primer odstranitev ljudi iz ogroženega objekta ali preselitev v varnejši

kraj s pomočjo policije ali drugih sil, seveda če ogroženi tega nikakor nočejo storiti sami. Če gre za domnevno nevarnost oz. če neposredna nevarnost ni tako očitna ali dokazana, pa je uporaba prisilnih sredstev vprašljiva. (Ušeničnik, 2001:75)

K večeru pred tragičnim dogodkom se bomo zaradi svojevrstnega zapleta pri razumevanju in uporabi izjave takratnega poveljnika Republiškega štaba Civilne zaščite, Mirana Bogataja, še natančneje vračali v delu tega besedila, v katerem bomo obravnavali vpliv objavljenih novinarskih prispevkov na odločitve, ki jih sprejemajo operativno osebje in prebivalci na ožjem območju nesreče.

Takoj po nesreči so organizirali evakuacijo vseh prebivalcev Loga pod Mangartom, ki so del noči preživel v počitniškem objektu Ministrstva za notranje zadeve, na lokaciji, za katero so pripadniki Civilne zaščite ocenili, da je varna. Kasneje so krajane odpeljali v Bovec, kjer so ostali do pomladi. Prebivalce gornjega dela vasi, ki je bil zaradi plazov povsem odrezan od sveta, so v dolino pripeljali s helikopterjem Slovenske vojske. V vasi je ostalo nekaj prostovoljnih gasilcev, ki so z gorskimi reševalci in policisti skrbeli za premoženje in živino.

Sedemnajstega novembra, zgodaj zjutraj so izvedli še nekatere ukrepe za zagotovitev osnovne varnosti, eden od njih je bil tudi omejitev gibanja na celotnem območju doline Koritnice.

Ta odločitev je pomembno vplivala na način in okoliščine novinarskega dela in seznanjanja javnosti z razmerami na prizadetem območju, ki je bilo dostopno le s posebno dovolilnico Občinskega štaba Civilne zaščite. Dolina Koritnice je sicer pod milejšimi pogoji ostala posebno varovano območje vse do uradnega odprtja ceste čez prelaz Predel.

Prve snemalne ekipe so na prizorišče naravne nesreče pospremili okrog poldneva, torej približno dvanajst ur po dogodku. Nekaterim snemalcem in fotografom so še isti dan omogočili helikopterski prelet vasi in plazišča.

Uprava za zaščito in reševanje je nekaj dni po nesreči vzpostavila tudi sistem opazovanja. Gasilci, gorski reševalci in policisti so se izmenjevali na kontrolnih točkah, dokler ni bil vzpostavljen avtomatski opazovalni in alarmni sistem.

Tri dni po nesreči je o Logu pod Mangartom razpravljala Vlada Republike Slovenije, ki je zagotovila prva interventna sredstva.

Interventna faza se je zaključila decembra, ko se je tudi uradno s predajo dokumentacije med Ministrstvom za obrambo in Ministrstvom za okolje in prostor, začela sanacija. Prve neuradne strokovne ocene o razlogih in morebitnih posledicah nesreče ter odpravljanju njenih posledic pa so bile izrečene že prvo jutro po plaz.

3.2.3 Strokovna mnenja in sanacija

Poveljnik Republiškega štaba Civilne zaščite je takoj po nesreči imenoval dve ekspertni skupini, eno zadolženo za področje geologije in geomehanike, drugo za področje voda. Nekateri od članov ekspertnih skupin so kasneje postali člani strokovnega odbora pri Komisiji za sanacije posledic naravnih in drugih nesreč. Ta odbor je pripravil program sanacijskih ukrepov, ki se bodo v skladu z Zakonom o odpravi posledic zemeljskih plazov večjega obsega izvajali do leta 2006.

Če ne štejemo nadomestnih gradenj, ki jih ureja aneks k zakonu o popotresni obnovi Posočja, bo država v petih letih za odpravo posledic Mangartske nesreče namenila skoraj šest milijard tolarjev.

Na prve helikopterske ogledе so se strokovnjaki opravili takoj po nesreči, na terenu pa so plazišče preučili šele decembra, ob delnem zmanjšanju nevarnosti za novo plazenje. Takrat so odvzeli tudi prve vzorce za laboratorijske raziskave. Strokovnjaki so s prvimi ugotovitvami pomagali določiti nujne interventne ukrepe, šlo je predvsem za čiščenje strug rek in potokov in zagotavljanje poplavnne varnosti.

Po zaključku intervencije se je začel kompleksen, za mnoge predolg, za druge predrag proces opravljanja analiz in raziskav. Njegov zaključek je bilo poročilo, na osnovi katerega so izdelali poseben zakon za odpravo posledic plazu.

Za javnost najpomembnejše vprašanje izvajanja strokovnih analiz in sanacijskih ukrepov je bil skozi celotni postopek čas. Osnovni cilj odpravljanja posledic zemeljskega plazu naj bi bil čimprejšnja vrnitev prebivalcev Loga pod Mangartom in drugih naselij v dolini Koritnice na njihove domove in zagotovitev varnega bivanja na vplivnem območju plazu.

Pri sprožanju teh vprašanj in usmerjanju pogovorov ter iskanja rešitev so igrali bistveno vlogo prebivalci Loga pod Mangartom, ki so predvsem preko medijev skozi vse faze odpravljanja posledic nesreče izražali svoje mnenje in zahteve, tako da se je na določenih področjih vzpostavil antagonizem med predstavniki Ministrstva za okolje in prostor (ministrom, državnim sekretarjem, državno komisijo za sanacije in strokovnjaki) in krajanji (njihovimi neformalnimi mnenjskimi voditelji in svetom Krajevne skupnosti kot edinim uradnim predstavnikom).

Domačini so se najpogosteje sklicevali na svojo neposredno vpletenost in pravico do soodločanja, ki so jo tudi predstavniki države začeli promovirati takoj po nesreči, in svoje poznavanje območja ter razumevanje krajanov, njihovih pričakovanj in medsebojnih odnosov. Krajanji, ki so izražali mnenje tudi o tako tehničnih vprašanjih, kot je projektiranje struge Predelice, so tako postali pomemben in svojevrsten

vir informacij, ki je zaznamoval medijsko sliko dogodka. Prebivalci Loga pod Mangartom so zgradili edinstveno mrežo odnosov, podrobnejša analiza teh odnosov pa presega tematsko področje in okvire naše razprave.

3.2.4 Prvi odzivi javnosti

Svojevrstna vloga prebivalcev Loga pod Mangartom in njihova izrazita ter prepoznavna medijska podoba se najprej odražata v neverjetno hitrem in množičnem odzivu na prošnje za pomoč, ki so jih predvsem preko medijev izrekale največje dobrodelnice organizacije, k osvetlitvi razmer, vzbujanju razumevanja in sočutja in prepoznavanju resničnih in nujnih potreb prizadetih pod Mangartom, pa so s svojimi izjavami mnogo prispevali tudi domačini.

Mnogi Ložani so postali javne osebnosti. Igor Černuta je bil v letu 2000 izbran za naj gasilca Slovenije, Domen Černuta, predsednik sveta Krajevne skupnosti si je prislužil laskav naziv Delove osebnosti leta.

Pogum, prisebnost, razumnost in ponos so nekatere od kategorij, ki so v Slovencih vzbudile zaupanje in sočutje in začele eno najbolj uspešnih kadarkoli izvedenih zbiranj dobrodelnih sredstev v Sloveniji.

Med nenavadne spada tudi skupna odločitev vseh vpletenih organizacij in institucij, da z denarjem neposredno upravlja Krajevna skupnost Log pod Mangartom in da se krajani preko svojih predstavnikov sami odločijo, kako bodo razdelili dobrodelna sredstva. Ložani so v prvih dneh uspešno organizirali razdeljevanje materialne pomoči, predvsem hrane in oblek, denarne pomoči še niso v celoti razporedili, največ pa je bodo dobili tisti, ki čakajo na nove domove. Njihovo izgradnjo država le deloma financira z nepovratnimi sredstvi, deloma pa, po že znanem ključu popotresne obnove, z ugodnimi krediti.

Vprašanje o vplivu medijskih vsebin na neposreden odziv javnosti, predvsem kar se tiče vključevanja v akcije zbiranja pomoči, je v veliki meri vprašanje odnosa med poročevalci in domačini. Ta odnos je močno odvisen od strukture poročevalcev: gre večinoma za stalne dopisnike na določenem območju in ne za specializirane poročevalce, kar omogoča vzpostavitev neposrednih, osebnih stikov. Zelo pomembno je tudi dejstvo, da je intenzivno, vsakodnevno poročanje o nesreči trajalo vsaj mesec dni, Log pod Mangartom pa dve leti po nesreči ob vsakem novem razpletu ponovno postane prioritarna tema v skoraj vseh dnevno informativnih uredništvih.

Plaz pod Mangartom je bil zaradi svojih specifičnih značilnosti, obsega in posledic pomembna in zahtevna naloga za organe zaščite in

reševanja, prav tako so se z drobirskim tokom takšnega obsega prvič v sodobnem času srečali slovenski strokovnjaki.

Plaz iz pobočja Stože pa je bil tudi zanimiv medijski dogodek, ki je sprožil številna bistvena vprašanja o dostopnosti informacij in predvsem kakovosti komunikacije med novinarji in viri na različnih ravneh. V naslednjem poglavju bomo skušali osvetliti predvsem nekatere praktične vidike tega procesa preko analize že nakazanih situacij.

4. VPLIV MEDIJSKIH POROČIL NA SPREJEMANJE ODLOČITEV

Ko razpravljamo o sprejemanju odločitev na območju, ki so ga prizadele krizne razmere, se najpogosteje pogovarjamo o reakcijah žrtev ali ogroženih oseb. Ni verjetno, da bi se odgovorni za zaščito in reševanje ali odpravo posledic krize odločali na podlagi medijskih poročil, saj imajo običajno dostop do kakovostnejših informacij. Čeprav v določenih okoliščinah tudi to »obrnjeno razmerje« ni izključeno.

Na splošno se žrtve kriznih razmer ali ogrožene osebe znajdejo v položaju, ki jim je tuj in ima visoko stopnjo nepredvidljivosti. Prva reakcija je iskanje ustreznih in kvalitetnih informacij o tem, kaj se je zgodilo, kako ravnati in kakšne so možnosti za odpravo kriznih razmer.

Predvsem takrat, ko so ogrožene večje skupine ljudi, kvalitetna osebna komunikacija odpove kot kanal za posredovanje obvestil in opozoril in mediji postanejo za večino najboljši, najbolj relevanten vir podatkov.

Ko bomo razpravljali o primeru, v katerem so mediji objavili informacijo o zmanjšani nevarnosti, formalno pa so varnostni ukrepi ostali v veljavi, ne smemo pozabiti na nekatere temeljne predpostavke.

Prva je tesna povezanost informiranosti z blaženjem ali odpravljanjem posledic izrednih razmer. Druga je pomen profesionalnega, načrtovanega in vodenega komuniciranja z javnostjo v kriznih razmerah. Tretja je razlika med opozorili in priporočili ter vplivanjem in prepričevanjem, četrta pa razmerje med potencialno in resnično ogroženostjo s stališča medijskega kazala pomembnosti tem. In nenazadnje: zavedati se moramo, da je komuniciranje v izrednih razmerah kompleksen in dolgotrajen, večsmeren komunikacijski proces. Preden s pomočjo teoretičnih znanj zapišemo osnovne probleme, ki izhajajo iz komunikacijskega nesporazuma, ga opišimo.

4.1 Dogodek

V poglavju o poteku naravne nesreče pod Mangartom smo opisali dva drobirska toka, ki sta se v obdobju šestintridesetih ur sprožila iz pobočja Stože. Prvi, manjši zemeljski plaz je zasul cesto čez Predel, na odseku, ki

ga domačini imenujejo Pri Mlinču v sredo, petnajstega novembra okrog trinajstih popoldan. Prva naravna nesreča, ki je povzročila veliko materialno škodo, je sprožila akcijo Uprave za zaščito in reševanje.

Predstavniki občinskega štaba Civilne zaščite in drugi domačini so se takoj zavedli potencialne nevarnosti za Log pod Mangartom. Razmišljali so predvsem o možnosti, da plaznina zajezi vodotoke. Ob velikih padavinah bi količina vode za naravnim jezom hitro naraščala, dokler ne bi na silo predrla pregrade in z veliko hitrostjo skupaj z zemljo in kamenjem stekla po strugah v dolino, torej naravnost v Log pod Mangartom.

Zaradi te nevarnosti so se odločili evakuirati prebivalce hiš, ki ležijo najbližje strugi, prebivalcem še šestnajstih potencialno ogroženih hiš pa so naročili, naj bodo v pripravljenosti. Prvo noč so prebivalci navodilo upoštevali, drugo noč pa so nekateri kljub opozorilom in kljub pozno popoldanskemu obisku članov Prostovoljnega gasilskega društva, ostali na svojih domovih in s tem zapečatili svojo usodo. Vprašanje, zakaj se je to zgodilo, se je večkrat postavljalo že prve ure po nesreči. Cilj te naloge ni odgovarjati na dileme o pravilnosti presoje ogroženosti in izvajanju varnostnih ukrepov, ampak le osvetliti nekatere vidike svojevrstnega komunikacijskega in medijskega paradoksa.

Sedemnajstega novembra, nekaj minut čez polnoč je Log pod Mangartom zasulo sedemsto tisoč kubičnih metrov plaznine. Sedem domačinov so pogrešali, druge so z avtomobili in helikopterji prepeljali na varno. Ko so se v dolini Koritnice ravno soočali z vsemi razsežnostmi katastrofe, ki je prizadela Log, je izšlo jutranje delo, ki je pod naslovom »KO V DOLINO ZGRMI MILIJON IN POL KUBIKOV« in podnaslovom »Plaz z Mangarta naj ne bi več ogrožal življenja Ložanov – Voda si je namreč našla pot skozi gmoto kamenja...« prinašalo to pomirjujoče poročilo:

Zdaj se zdi pomembna ocena, da Log pod Mangartom ni več v nevarnosti. Bojazen, da bo plaz zaustavil odtekanje vode z Mangarta in da bo ta kamnito in zemeljsko gmoto potisnila proti vasi, je danes manjša kot včeraj. Voda si je namreč našla pot skozi plaz, odteka in s seboj sproti odnaša tudi zemljo s plazom. Struga potoka naj bi se dotlej po besedah direktorja Podjetja za urejanje hudournikov, Aleša Hrovata, poglobila za deset metrov. Podjetje je danes v plaz poslalo dve moštvi strokovnjakov. (Roš v Delo, 17. 11. 2000)

Strokovnjaki so preučevali možnosti zaježitve na zasutem predelu, zgodilo pa se je nekaj povsem drugega. Z veliko večje nadmorske višine, nad odlomnim robom prvega, se je utrgal drugi zemeljski plaz in labilno maso kamenja in blata potisnil proti dolini. Zgodilo se je nekaj, česar ni bilo mogoče predvideti. Toda ob tem, ko so ostajali v veljavi vsi

varnostni ukrepi, vključno z evakuacijo, so strokovnjaki in odgovorni, ki so si ogledovali plazišče, za novinarje mirno dajali izjave o zmanjšani nevarnosti.

4.2 Nesorazum

V četrtek, 16. novembra so se okrog enajstih dopoldne Pri Mlinču, na cesti na Mednarodni mejni prehod Predel, zbrali predstavniki Direkcije za ceste, Podjetja za urejanje hudournikov, Civilne zaščite ter drugih institucij in organizacij. Na prizorišče obsežnega zemeljskega plazua, ki je zasul sto metrov ceste, porušil most in eno družino odrezal od sveta, so prišli tudi novinarji.

Nihče od pristojnih ni sklical novinarske konference, poslal sporočila za javnost ali kako drugače organizirano posredoval informacij o dogodku. Prav tako ni bila določena oseba, odgovorna za stike z novinarji. Na območje plazua, ki je bilo uradno zaprto, so novinarji smeli s svojimi avtomobili v konvoju z uradnimi osebami, ki so odhajale na ogled prizorišča.

Na kraju dogodka so novinarji informacije pridobivali v neformalnih pogovorih s posamezniki, predstavniki različnih institucij in strokovnih področij, televizijske ekipe so tako tudi snemale izjave. Vzdušje je bilo kar se tiče morebitnih nadaljnjih posledic plazenja na pobočju Stože, optimistično¹.

S tehničnega stališča sta se kot najpomembnejša zastavljala vprašanje o rokih za zagotovitev ponovne prevoznosti ceste in problem zimskega vzdrževanja ceste čez prelaz Vršič, ki ga je po sprožitvi plazua Direkcija za ceste obljubila opravljati kljub predhodni izjavi o zimskem zaprtju ceste zaradi previsokih vzdrževalnih stroškov. Med družbenimi posledicami so bili najpogosteje omenjeni tisti prebivalci občine Bovec, ki so cesto uporabljali za vsakdanjo pot v službo, in družina Komac, ki je na Predelu ostala odrezana od ostale Slovenije.

Takšna hierarhija se zrcali tudi v novinarskih poročilih. Novinarka Dela v že omenjenem članku najprej piše o Komacovih in nato navaja izjavo Matije Majdiča iz Direkcije za ceste.

Ob plazua Pri Mlinču so bili optimistični vsi, vendar je največ prahu dvignila izjava Mirana Bogataja, poveljnika Republiškega štaba Civilne zaščite. Za začetek navajamo zapis fistega dela pogovora, ki se nanaša na ogroženost vasi.

---

¹ Pripombe o dogajanju na prizorišču nesreče, ki jim ne sledi navedba vira, so osebne in izhajajo iz avtoričinega neposrednega doživljanja tega dne.

N: Blato in voda grozita tudi vasi, ki sicer leži mnogo nižje, Logu pod Mangartom. Kakšne so zdajle ocene?

Ocene so take, da že pred vasjo, glede na to, kakšna je struga, bodo pa si strokovnjaki iz Puha² tudi to strugo danes tekom dneva še dodatno ogledali je, da se bo plaznina ustavila oziroma zagostila.

N: Torej za vas ni nevarnosti?

Ta trenutek mislim, da vas ni neposredno ogrožena.

N: Koliko ljudi ste preselili?

To je opravil lokalni poveljnik, kot so me seznanili, mislim, da se je dvanajst ljudi preselilo k sorodnikom in tam morajo ostati še nekaj časa.

N: Vremenske napovedi za prihodnje dni niso rožnate, kakšne so lahko tu posledice novih padavin?

To naprej je nemogoče dajat nekih prognoz...³

Bogataj je nadaljeval s podatki o tem, da je Uprava za zaščito in reševanje že ves mesec v pripravljenosti tudi v drugih predelih države.

Televizija Slovenija je ustrezno skrajšano izjavo objavila v kontekstu običajnega dnevniškega prispevka. Ker je televizija kot medij in predvsem nacionalna televizija kot referenčna najbolj na očeh, se je v dneh po nesreči najbolj intenzivno razpravljalo prav o tem prispevku, vendar so novinarske prispevke v enakem tonu objavile tudi druge televizijske, radijske in časopisne hiše.

Zaradi svoje funkcije je bil med tistimi, ki so govorili v optimističnem tonu, republiški poveljnik najbolj na očeh. Vendar so bili mnenja, da se razmere izboljšujejo, tudi predstavniki Direkcije za ceste, Podjetja za urejanje hudournikov in tudi domačini.

V petek, ko je postalo jasno, kako zmotna je bila presoja o postopnem umirjanju razmer in zmanjševanju nevarnosti, so se vpleteni pri pojasnjevanju dogodka sklicevali na spremembo razmer v popoldanskih in večernih urah, hkrati pa na nepredvidljivost razpleta. »Tisti, ki so dvanajst ur pred nesrečo zatrjevali, da se kaj takega ne more zgoditi, so se sklicevali, da so svoje izjave oprli na ocene strokovnjakov, ki so si včeraj ogledali plazišče. Kot je ponavljal Miran Bogataj, je do ponovnega plazenja na Mangartu prišlo iz povsem neznanih vzrokov.« (Roš v Delo, 18. 11. 2002)

Ta nenavaden zaplet odpira številna vprašanja, mi pa si bomo postavili le nekatera.

---

² Podjetje za urejanje hudournikov

³ Navedek je prepis televizijskega pogovora med Miranom Bogatajem, dopisnico RTV Slovenija, Mojco Dumančič in avtorico. Posnetek hranim v svojem osebni arhivu.

Prvo se tiče zanesljivosti strokovnih ocen o zmanjšani nevarnosti. Ne s stališča pravilnosti ali nepravilnosti ocen ali postopka ocenjevanja, ampak predvsem z vidika pravil kriznega komuniciranja, ki predvidevajo posredovanje le najzanesljivejših informacij, predvsem ko gre za oceno škode ali ogroženosti.

Drugi je problem organizacije in načrtovanja komuniciranja z javnostjo ob dejstvu, da je bilo zanimanje novinarjev, glede na razsežnosti prvega dogodka povsem pričakovano.

Tretje vprašanje morda sega na področje novinarske etike, še najverjetneje ostaja v območju navad in dobrih običajev, povezano pa je z ustreznostjo novinarskega preoblikovanja in umeščanja izjav.

Zadnje vprašanje zadeva vpliv medijskih poročil na odločitev ogroženih prebivalcev Loga pod Mangartom, da ostanejo doma, kljub opozorilom in priporočilom pristojnih.

4.2.1 Zanesljivost izjav

Kline je prepričan, da je selekcija informacij in posredovanje prave količine podatkov ključna kategorija kvalitetnega kriznega komuniciranja. (glej Kline, 1998:218) S stališča uradnega vira pomeni hitro posredovanje ključnih informacij preprečevanje govoric in navedb iz drugih, neuradnih in manj poučenih virov.

Odgovor na vprašanje, koliko informacij posredovati, se v vsaki krizi zastavlja znova, odgovor nanj pa zahteva veliko »modrosti in preudarnosti, znanja, razumevanje krize in odnosov z javnostjo.« (Kline, 1998:218). Zelo pomembno je tudi načelo zanesljivosti, verodostojnosti in zaupanja, o katerem smo govorili v uvodnih poglavjih.

V teh okvirih se nam postavlja vprašanje, kdaj posredovati in kdaj zamolčati informacijo, ki ni povsem potrjena, hkrati pa zelo pomembna za razumevanje dogodka in za odločitve o nadaljnjih ukrepih.

V našem primeru se je predstavnik odgovorne organizacije odločil, da na najpomembnejše vprašanje, vprašanje o ogroženosti kraja in njegovih prebivalcev, odgovori s sklicevanjem na neuradne in nepotrjene ugotovitve strokovnjakov.

Osnovna ugotovitev naj bi bila, da se bo glede na obliko struge tudi ob morebitnih premikih plaznina ustavila pred vasjo. Ocena je bila izrečena po ogledu in brez dejanskih analiz ali meritev, ki bi to potrdile z gotovostjo. Prav tako niso bili raziskani drugi možni scenariji, ki bi bili prav tako nevarni za vas in njene prebivalce.

V kriznem štabu so se odločili podaljšati vse preventivne varnostne ukrepe, vključno z ukrepom preselitve najbolj ogroženih domačinov, iz česar je mogoče sklepati, da zaradi pomanjkanja podatkov niso mogli

uradno sprejeti domnev o zmanjšanju nevarnosti za Log pod Mangartom.

Kasneje so se pristojni sklicevali na časovni zamik. Izjave so bile namreč izrečene ob enajstih dopoldan, objavljene pa zgodaj zvečer brez časovne reference. To vprašanje bomo natančneje obravnavali v podpoglavju o novinarskem preoblikovanju izjav, vendar velja že tu poudariti, da pristojni po nesreči niso konkretno navedli novih razpletov in novih elementov, ki naj bi čez dan tako dramatično spremenili situacijo.

Ob izjavi, da nevarnost za vas ostaja enako velika kot v prejšnjih dneh ali da ob nestabilnih vremenskih razmerah in nenatančnemu poznavanju razmer strokovnjaki ne morejo predvideti obsega posledic zemeljskega plazu, novinarji najverjetneje ne bi iskali alternativnih virov. Ne bi se sprožale govornice, niti ne bi nastala panika, glede na to, da je bila nevarnost omejena na določeno geografsko območje, na katerem so bili ljudje že seznanjeni s stopnjo ogroženosti.

V tem primeru torej lahko zaključimo, da je bila informacija o zmanjšani nevarnosti novinarjem povsem po nepotrebnem posredovana prehitro. To je neposredna posledica stopnje organizacije komuniciranja z javnostjo v tem primeru.

4.2.2 Organizacija in načrtovanje komuniciranja z javnostjo

Nekaj ur po tem, ko je zemeljski plaz zasul Log pod Mangartom, se je v Bovcu, v gasilskem domu, oblikoval krizni štab, ki je bil hkrati tudi novinarsko in informacijsko središče. Začel se je odlično organiziran in voden proces komuniciranja z javnostjo, ki je pozitivno vplival na kakovost medijskega poročanja o dogodku in naklonjenost javnosti odločitvam v času odpravljanja posledic in sanacije nesreče.

Vendar sta se skrb za kvalitetne odnose z novinarji in predvsem nadzorovano in preišljeno posredovanje podatkov začela nekaj ur prepozno.

V četrtek zjutraj so na prizorišče zemeljskega plazu na predelsko cesto prišli dopisniki skoraj vseh nacionalnih dnevno informativnih uredništev in novinarji lokalnih medijev. Zanimanje javnosti za posledice slabega vremena je bilo pričakovano, saj je močno deževje v državi trajalo že nekaj dni, vodotoki so narasli, manjši podori so ovirali promet in oblasti so opozarjale na nevarnost poplav in zemeljskih plazov.

Dogodek pod Mangartom je imel tudi zelo veliko novičarsko vrednost: s pobočja je zdrselo več kot milijon kubičnih metrov plaznine, mednarodni mejni prehod je bil zaprt za ves promet, ena družina je bila odrezana od sveta, zaradi drugih prometnih ovir bi se lahko zgodilo, da

bi bila od sveta odrezana cela dolina, vas pod plazom je bila v nevarnosti, domačini so bili evakuirani.

Plaz se je sprožil v sredo popoldan. Preden se je novica razvedela, se je že iztekel oddajni rok za časopise in televizijske hiše, o dogodku pa so poročale radijske postaje. Veliko število novinarjev, ki so želeli poročati o dogodku, je bilo povsem logična posledica okoliščin in že za bežnega poznavalca procesa odločanja v uredništvih ne bi smelo biti presenečenje.

Kljub temu se Uprava za zaščito in reševanje na prihod novinarjev ni pripravila z gradivom, dogovorom o strategiji posredovanja informacij, razmejitvijo pristojnosti ali določitvijo osebe, ki bo skrbela za odnose z javnostjo.

V tej nepripravljenosti, ki pomeni grobo odstopanje od temeljne predpostavke kriznega komuniciranja, je bistvo kasneje nastalega nesporazuma.

Odgovori na ukrepanje v kriznih razmerah oziroma ob nesrečah morajo vedno vplivati tudi na nadzor informacij. Najprimernejši je neposredni nadzor nad virom informacij. To pa pomeni organizirano delovanje na področju odnosov z javnostjo, za katerega skrbi odgovorni za posredovanje informacij. (Kline, 1998:219)

Kline hkrati govori tudi o potrebi vključitve komuniciranja z javnostjo v kontingenčne načrte, kar velja za tehnični del delovanja Civilne zaščite.

Nekaj mesecev po nesreči v Logu pod Mangartom je izšla zanimiva analiza ukrepanja Uprave za zaščito in reševanje v zvezi z nevarnostmi tako imenovanega milenijskega hrošča (glej Polič in drugi, 2000). Nespretno napisano sporočilo za javnost in pomanjkanje kvalitetne komunikacije med Upravo in uredništvu sta takrat povzročila nekaj ogorčenja in veliko posmeha. Analiza je za naš primer zanimiva predvsem zato, ker najde v slabem načrtovanju največjega krivca za neučinkovitost opozorila.

Učinkovito ukrepanje temelji le na dolgoročni pripravi in naravnosti prebivalcev k samozaščitnemu ravnanju. V to je vključeno tudi dolgoročno naravnano sodelovanje z mediji in njihova večja vpletenost v tovrstne dejavnosti. (Polič in drugi, 2000:395)

Avtorji za izboljšanje komunikacije Uprave za zaščito in reševanje z mediji in državljani nakazujejo nekatere nujne ukrepe, med njimi izpopolnjevanje sistema opozarjanja prebivalcev, vzpostavitev samostojne službe za stike z javnostjo, pripravo posebnega projekta kriznega komuniciranja, povečanje vpletenosti novinarjev in oblikovanje pozitivne podobe Uprave.

V naslednjih poglavjih bomo govorili o zgledni učinkovitosti službe za odnose z javnostjo Občinskega štaba civilne zaščite po nesreči. Dejstvo je, da bi vnaprejšnje predvidevanje količine in oblike posredovanih informacij o ogroženosti določenega območja zaradi naravne nesreče ter določitev pravil komuniciranja z javnostjo, morda preprečila nesporazum.

V prvi fazi je bila komunikacija med novinarji in predstavniki različnih organizacij prepuščena naključju, brez prave koordinacije, organizacije ali določitve pristojnosti. Novinarji so informacije dobivali neposredno iz uradnih virov z najvišjo stopnjo zanesljivosti, vendar so bile te informacije razdrobljene, neurejene in jim je bilo težko določiti vrednost.

Možnosti za neuspešno komuniciranje je povečalo dejstvo, da med informatorji ni bilo poznavanja medijskega kazala pomembnosti tem, oddajnih rokov in drugih organizacijskih predpostavk novinarskega dela, prav tako novinarji niso bili aktivno, kot partnerji, vključeni v proces obveščanja javnosti.

Organizacija komuniciranja z javnostjo se začne mnogo pred nesrečo: vključevanje komunikacijskega aspekta v načrte za posredovanje, gradnja ugleda institucije ali organizacije in vzpostavljanje kakovostnih vezi z novinarji in uredniki ter z lokalnimi skupnostmi so ključni elementi ustrezne komunikacijske reakcije ob nastopu krize.

Sharon Friedman (1981) se v članku o jedrski nesreči na Otoku treh milj sprašuje, kako je dolgoletno ohranjanje slabih in neučinkovitih postopkov pri komuniciranju z javnostjo prispevalo k popolnemu komunikacijskemu neuspehu ob katastrofi.

One of the key aspects of the communication breakdown was lack of planing, which was primarily caused by the failure on all parts to acknowledge the possibility that an accident such as this could occur. Another factor in the communications breakdown was the mix of engineers and the media – something akind to the mix of oil and water.(Friedman, 1981:162)⁴

Pomanjkanje zavedanja o razsežnostih in morebitnih implikacijah nesreče in posredovanje informacij brez nasveta ali nadzora strokovnjaka za komunikacijo je na predelski cesti ustvaril isto mešanje vode in olja, kot ga opisuje Friedmanova.

---

⁴ Eden od ključnih vidikov neuspešne komunikacije je pomanjkanje načrtovanja, ki je posledica nesposobnosti vseh vpletenih, da bi zaznali možnost takšne nesreče. Drugi pomemben dejavnik komunikacijskega neuspeha je stik med inženirji in ljudmi iz medijev, ki je podoben mešanju olja in vode.

4.2.3 Novinarsko preoblikovanje

Pred nesrečo v Logu pod Mangartom je bila varnost vasi osrednje in najpomembnejše vprašanje, ki so si ga zastavljali novinarji. Ob ugotovitvi o zmanjšanju nevarnosti sta v ospredje stopili vprašanja prevoznosti cest in možnosti preselitve za družino Komac, ki je bila na Predelu odrezana od sveta.

Zanimanje novinarjev je bilo v skladu s predpostavko, da so posledice krize tiste, ki jim mediji posvečajo največjo pozornost (glej: Saffir in Tarant v Bašič, 2001: 399). Posebnost poročanja o zemeljskem plazju Stože pa je, da so novinarji hkrati poročali o posledicah že uresničene krize in o nevarnostih ter potencialnih posledicah novih razvojnih stopenj krize. Ta napetost med dejansko in potencialno nevarnostjo se je ohranjala vse do konca zime, ko so v dolini Koritnice prenehali veljati ukrepi o omejitvi gibanja. Do takrat je bila usoda območja zaradi pomanjkanja dokončnih odgovorov o možnostih za ponovne premike labilnega dela plaznine negotova.

Nesreča se je zgodila v Zgornjem Posočju, do katerega so imeli in imajo novinarji in uredniki zaradi slabih prometnih povezav, demografske ogroženosti in številnih naravnih nesreč, med katerimi izstopata dva huda potresa, poseben odnos. Te izredne okoliščine lahko deloma pojasnjujejo odločitev domala vseh medijev, da takoj po prvih pomirjujočih vesteh zmanjšajo napetost in objavijo izginjanje nevarnosti za še eno naravno katastrofo na tem območju.

Ko skušamo analizirati in oceniti novinarske in uredniške odločitve ob oblikovanju poročil o nesreči, iščemo medijsko sliko krize. »Mediji so pravzaprav tisti, ki z izbiro dogodkov, o katerih poročajo, odločijo, katerega bodo obravnavali kot krizo in katerega ne.« (Novak in sodelavci: 2000: 43.) Mediji z upoštevanjem kriterijev velikosti, bližine, posledic, žrtev škode in odgovornosti (glej Bašič, 2001:399) krizam določajo mesto, težo in obraz, hkrati pa upravljajo z našo pozornostjo preko načina obravnave dogodkov.

Ob sprožitvi prvega drobirskega toka pod Mangartom so se mediji odločili, da gre za krizo.

Pravila in način dela v uredništvih dajejo novinarjem kot posameznikom večjo ali manjšo možnost sprejemanja avtonomnih odločitev. Jeffres navaja študije, ki kažejo, da novinarji iščejo avtonomijo in nadzor nad procesom oblikovanja novic, ne glede na to, kakšnemu kulturnemu ali organizacijskemu okolju pripadajo (glej Jeffres, 1994: 147). Suverenost novinarja, zavezanega poklicnim vrednotam, in njegova neodvisnost od ekonomskih ali političnih dejavnikov, ki usmerjajo medij kot

organizacijo, je tudi ena pomembnejših tem, ko govorimo o vzpostavljanju in ohranjanju demokratičnega medijskega prostora.

Večna napetost med različnimi dejavniki procesa medijske produkcije seveda ni tema tega besedila, poudarili pa bi radi, da mora presojanje ustreznosti medijske slike dogodka upoštevati tako bolj splošen vidik uredniške politike in načel kot konkretne odločitve novinarjev v konkretnih okoliščinah.

Izbira teme in njena določitev je prva stopnja v novinarskem preoblikovanju resničnosti oziroma v izdelavi novinarskega prispevka. Izbira novic je pomembno vprašanje številnih teorij, ki ta kompleksni proces obravnavajo z različnih zornih kotov. Erjavčeva jih razvršča v različne skupine:

- tiste, ki v ospredje postavljajo novinarja,
- tiste, ki poudarjajo predvsem organizacijska pravila,
- tiste, ki s tako imenovano teorijo zrcala kot ključni element pri izbiri novic navajajo dogodke same in
- tiste, ki odločujoč vpliv pripisujejo silam zunaj medijske organizacije. (glej Erjavec, 1999: 53).

V študiji o novinarski kakovosti avtorica ugotavlja, da so do določene mere pravilne vse predpostavke.

Novinarji izbirajo dogodke tako kot člani določene profesije tudi kot posamezniki. Nikoli pa niso povsem »svobodni atomi«, tudi če primarno ne izbirajo vsebine na podlagi ideologije. Novinarji nikakor niso le nosilci ogledala dogodkov. Fenomenologi so ugotovili, da imajo novinarji svoje koncepte, po katerih »konstruirajo realnost«. Ker tisk in elektronski mediji temeljijo na različni tehnologiji, se razlikujejo tudi v selekciji novic (Erjavec, 1999: 53)

Tematsko pomembnost, za katero ni univerzalnih kriterijev, Erjavčeva definira kot element novinarske kakovosti. Ta pojem je ob pojmu novinarske etike ključen za odgovor na osnovno vprašanje, ki si ga zastavljamo v tem podpoglavju in se glasi Ali so s selekcijo in oblikovanjem informacij novinarji, ki so poročali o zmanjšani nevarnosti v Logu pod Mangartom, spreminjali kontekst ali vrednost izjav odgovornih oseb?

Novinarska kakovost je zapleten in heterogen pojem, iskanje njegove definicije pa izhaja iz prizadevanj za analizo in kritiko kakovosti medijskih vsebin, ki se že zelo dolgo pojavljajo na različnih strokovnih področjih. Opredelitev novinarske kakovosti je tesno povezana z večplastnostjo novinarskega dela in se vzpostavlja na ravni novinarja kot posameznika, medijske institucije, medijskega sistema in družbe v celoti.

V naslednjih odstavkih bomo skušali s pomočjo temeljnih kriterijev novinarske kakovosti v procesu selekcije in oblikovanju informacij,

analizirati dva prispevka: poročilo o prvem drobirskem toku v Logu pod Mangartom, ki je pod naslovom »KO V DOLINO ZGRMI MILIJON IN POL KUBIKOV« sedemnajstega novembra izšlo v časopisu Delo in televizijski prispevek o istem dogodku, ki ga je večer prej objavila TV Slovenija.

Začnimo s televizijskim prispevkom, katerega avtorica je novinarka, dolgoletna dopisnica Televizije Slovenija za Goriško in Posočje, Mojca Dumančič.

Prispevek se začneja z raportom⁵. Novinarka stoji na prizorišču nesreče, v ozadju se vidi zemeljski plaz, izreče pa besede, ki se nanašajo na nadaljnjo ogroženost prebivalcev območja.

Najpomembnejša informacija, potem ko so si strokovne ekipe ogledale plazišče je, da se je zemlja umirila, da ne plazi več in da tudi neposredne nevarnosti za vaščane Loga pod Mangartom ni tako velike (TVS, 16. 11. 2000)

Nadaljuje z izjavo poveljnika republiškega štaba Civilne zaščite, Mirana Bogataja, ki pravi: »Ta trenutek mislim, da vas ni neposredno grožena.«⁶ Novinarka nato ugotavlja, da je bilo najhuje ponoči in objavlja izjavo domačina, Igorja Černute, ki govori o izselitvi ogroženih prebivalcev. Iz svoje hiše, pripoveduje novinarka, je morala tudi najstarejša Ložanka. Elizabeta Černuta v izjavi pove, da je stara 96 let in da kaj takšnega ne pomni. V nadaljevanju se novinarka posveti vprašanju družine Komac, ki je na Predelu zaradi zasute ceste odrezana od sveta, in posameznikom, ki se po zasuti cesti vozijo na delo. Župan občine Bovec, Siniša Germovšek, v izjavi govori o uvedbi 24 – urne odprtosti mejnega prehoda Učja, predstavnik Direkcije za ceste pa o zagotavljanju prevoznosti prelaza Vršič. Prispevek se zaključí tako:

MD: In še: da se takšne katastrofe kar vrstijo niti ne čudi.

ALEŠ HORVAT, PUH: Današnja sredstva vsaj na vzdrževanju dosegajo slabih osemnajst odstotkov potrebnih sredstev, v preventivi pa se zadnja leta praktično ni vlagalo nič.

MD: Ob vse več padavinah smo torej še lahko pripravljene na najhujše.

Proces ustvarjanja novinarskega prispevka se začne z določitvijo tematske pomembnosti. Ko obravnavamo proces izbire kot kriterij novinarske kakovosti, moramo ločiti med zunanjo in notranjo pomembnostjo. Prva določa primernost dogodka za objavo, druga pa

---

⁵ Strukturni element televizijskega prispevka, ki ga Perovič definira kot »posnetek poročevalca, ki podaja informacije v poročilu« (Perovič, 1998:192)

⁶ Širši izsek iz pogovora z Bogatajem je izpisan na strani 15

hierarhično razvrstitev posameznih elementov znotraj novinarskega prispevka.⁷

Glede kvalitete določanja zunanje posebnosti ni nikakršnih dvomov. Glede na pomen in obseg je bil dogodek primeren za objavo v osrednjem televizijskem dnevniku, saj vsebuje veliko število novičarskih dejavnikov. Dogodek ustreza tudi kriteriju aktualnosti, ne glede na to, katero definicijo te kategorije izberemo. Notranja pomembnost je neločljivo povezana s popolnostjo in razumljivostjo informacije, saj sta selekcionirane posameznih elementov in njihovo razvrščanje bistven del procesa oblikovanja prispevka, zato se bomo k notranji strukturi pogosto vračali v nadaljevanju analize.

Novinarka je vsebinske elemente postavila v naslednje zaporedje: ogroženost vasi, evakuacija in reakcije domačinov, kratkoročne socialne posledice, dolgoročne posledice v povezavi s kritiko države. Poudarek je na prvem in zadnjem delu. Prispevek ima rdečo nit, ki ji gledalec zlahka sledi, sporočilo je razumljivo in zaokroženo, vsebuje vse pomembne vsebinske vidike dogodka. Pri ocenjevanju kvalitetnega upoštevanja kriterijev notranje pomembnosti je bistveno predvsem vprašanje mesta in poudarka zmanjšane ogroženosti Loga pod Mangartom. Novinarka se je glede na vsebino posredovanih informacij odločila za uravnoteženost z nasprotjem: začela je z navedbo ocene o manjši nevarnosti za vas, končala pa z opozorilom o nepredvidljivih posledicah velike količine padavin.

Postopka pridobivanja informacij v našem primeru ne moremo imenovati preiskovanje, saj je novinarka v skladu z naravo dogodka in okoliščinami informacije pridobila preko neposrednih pogovorov s kompetentnimi posamezniki. Preverjanje informacij je bilo mrežno in dosledno. Novinarka se ni določila za zunanje preverjanje, predvsem zato, ker so bili na prizorišču vodilni predstavniki vseh pristojnih organizacij.

Pri oblikovanju novinarskega prispevka je imela novinarka zelo jasen cilj: posredovati podatke o nesreči, njenih kratkoročnih in dolgoročnih posledicah ter nakazati kompleksne okoliščine, ki vplivajo na pojavljanje in odpravljanje takšnih nesreč. Njeno razumevanje sporočil je bilo globoko in celostno, količina in obseg informacij, ki jih je imela na voljo, pa zadostna za oblikovanje uravnoteženega prispevka.

Prispevek načeloma ustreza kriteriju točnosti, v njem ni napačnih navedb, informacije so preverjene. Edina potencialna netočnost je odsotnost časovne reference. Načela novinarske kakovosti nikjer ne

---

⁷ Analiza se v celoti naslanja na izhodišča, navedenih v delu Karmen Erjavec Novinarska Kakovost in sicer v poglavju Novinarska kakovost kot primer kakovosti izdelka.

izrecno zahtevajo, da mora novinar opredeliti čas pridobivanja neke informacije. Toda v primeru, ko sogovornik opisuje neko spreminjajoče se stanje, je čas ključna kategorija točnosti. Izjava Mirana Bogataja se je glasila: »Ta trenutek mislim, da vas ni ogrožena«, navedena pa je bila brez opredelitve tistega »Ta trenutek«, torej z iluzijo sedanosti, ki pa je netočna, saj je bil prispevek objavljen več ur po tem, ko je bila izjava izrečena.

Vprašanje je, koliko je odločitev o uporabi izjave brez časovne reference osebna izbira novinarka pri oblikovanju prispevka in koliko sodi med običaje produkcije televizijskih novic. Dokončen odgovor na to vprašanje bi zahteval kompleksno analizo dovolj velikega in raznolikega deleža televizijskih novinarskih vsebin.

Upoštevati moramo tudi, da se nosilec izjave ni potrudil poudariti časovne omejenosti svoje trditve⁸. Domnevamo lahko, da bi novinarka objavila celotno poved tudi, če bi se ta na primer glasila: »Ta trenutek mislim, da vas ni neposredno ogrožena, ampak razmere se lahko kaj hitro spremenijo«. Do določene mere torej netočnost izhaja že iz informatorja, vsekakor pa iz njegovega nepoznavanja osnovnih pravil novinarskega dela.

Kriterij raznolikosti se nanaša na predstavitev vseh pomembnih informacij in mnenj o nekem dogodku. Ob odsotnosti bistvenega mnenjskega razhajanja med strokovnjaki iz različnih področij lahko presodimo predvsem pojavljanje različnih vidikov in pogledov na nesrečo in njene posledice. Prispevek je zaokrožen in ne pušča velikih vrzeli v smislu nedogovorjenih vprašanj.

Prispevek je pregleden s stališča opredeljevanja virov in njihovega položaja oziroma kompetence za izrekanje določenih sodb. Komunikacijski kontekst je razen odsotnosti časovne reference, o kateri smo že pisali, prav tako jasno opredeljen in gledalec zlahka ločuje med izjavami sogovornikov in novinarka. Nekoliko nepregleden je morda le zadnji stavek o pričakovanju najhujšega, ki pa zaradi svoje splošnosti in zaradi katastrofalnih vremenskih razmer v tistih dneh za gledalca najverjetneje ni moteč, ampak se vključuje v splošno vzdušje negotovosti.

Stvarnost novinarka izraža pri izbiri žanra, prav tako pri ločitvi informacij in mnenj. Stvarnost se izraža tudi pri besednem oblikovanju, ki zrcali stopnjo dokončnosti določenih informacij. Tako denimo pravi, da nevarnost za Log pod Mangartom ni tako velika in ne, da je ni več.

Vprašanje razumljivosti novinarskega prispevka vsebuje veliko mero relativnosti in je predvsem vprašanje odnosa med oblikovanim

---

⁸ Glej celotni izsek na strani 15

sporočilom in posameznim prejemnikom. Razumljivost se določa iz koherentnosti in jezikovne urejenosti. Jezik je v našem primeru zelo preprost, ne vsebuje zapletenih strokovnih izrazov, ki bi ne bili razumljivi širši javnosti. Gramatične strukture so preproste, stil je nominalen, in ni obremenjen z motečimi posebnostmi.

Prispevek, ki je pod naslovom »KO V DOLINO ZGRMI MILIJON IN POL KUBIKOV« sedemnajstega novembra izšel v časopisu Delo, ima podobno vsebinsko strukturo kot analizirani televizijski prispevek.

V podnaslovu novinarka Katja Roš piše: »Plaz z Mangarta naj ne bi več ogrožal življenja Ložanov – Voda si je namreč našla pot skozi gmoto kamenja – Domačini v pasti.« V besedilu najprej razširi informacijo o zmanjšani ogroženosti in jo utemelji z izjavo strokovnjaka. Osrednji del prispevka je namenjen usodi družine Komac in ljudi, ki cesto uporabljajo za odhod na delo, navedeno je tudi zagotovilo predstavnika Direkcije za ceste o prevoznosti Vršiča. V zaključku Roševa navaja besede poveljnika Občinskega štaba Civilne zaščite, ki opisuje potek evakuacije najbolj ogroženih domačinov.

Postopek zbiranja in preverjanja informacij je bil praktično enak, saj je delo časopisne potekalo istočasno in v enakih okoliščinah kot delo televizijske novinarke. Katja Roš uporablja tudi isti sistem navzkrižnega, intersubjektivnega preverjanja. Presenetljivo podobna je tudi struktura notranje pomembnosti. Zmanjšana ogroženost, kratkoročne socialne posledice, evakuacija domačinov. Vsebinski elementi so razvrščeni po istem načelu ravnotežja med začetnim podatkom o zmanjšani ogroženosti in končnem o ohranjanju varnostnih ukrepov.

Cilj prispevka je jasen, avtorica ima popoln vpogled v bistvo posredovanih informacij. Podatki so točni, tudi tu manjka časovna referenca, čeprav je njena odsotnost manj izrazita. Raznolikost je zagotovljena z raznovrstnostjo virov, upoštevani so tako tehnični kot socialni vidiki nesreče. Prispevek morda nekoliko šepa pri preglednosti komunikacijskega konteksta, pri razlikovanju med novinarjevimi izjavami in povzetkih izjav sogovornikov ter identifikaciji virov, vendar spodrsaljaji ne postavljajo bistvenih komunikacijskih ovir. Prispevek je stvaren in razumljiv ter ustrezen tudi s stališča jezikovnega izražanja.

Na splošno prispevka ustrežata osnovnim kriterijem novinarske kakovosti pri izbiri teme, zbiranju informacij in oblikovanju novinarskega sporočila. Delu dveh izkušenih novinark in dolgoletnih dopisnic iz Posočja ne moremo očitati malomarnosti ali neprofesionalnosti.

Novinarska kakovost je tesno povezana z novinarsko etiko. Oblikovanje sporočila, ki ustreza kvalitetnim kriterijem, je bistven predpogoj za uresničevanje novinarjeve dolžnosti do sebe, do vira informacij, do predmeta sporočanja in do občinstva.

Vprašanje nespornosti o stopnji ogroženosti Loga pod Mangartom je torej vsekakor tudi vprašanje novinarske etike. Glede na kontekst posredovanja informacij in vsebino novinarskih sporočil pa lahko zaključimo, da je bilo delo novinark in novinarjev odgovorno.

Ob vprašanju odgovornosti je pomembno opozoriti na še en pomemben vidik procesa odločanja poročevalcev in uredništev. Bašičeva v že citiranem članku o milenijskem hrošču piše o visoki novinarski vrednosti kriz. Načeloma mediji zaradi ohranjanja pozornosti občinstva težijo k večanju napetosti in pretiravanju pri opisovanju morebitnih posledic krize. (2001:399).

V primeru Loga pod Mangartom je odločitev za poudarek pomirjujočega tona strokovnjakov odločitev za zmanjšanje panike in s tem odločitev za odgovorno in uravnoteženo poročanje.

4.2.4 Vpliv na sprejemanje odločitev

Razlog za pomen in moč vprašanja o vzrokih za nesporazum je strah o njegovih posledicah. Osrednji dvom ob sprožitvi drugega drobirskega toka, ki je v Logu pod Mangartom pod seboj pokopal tudi sedem ljudi, je, kako so pomirjujoča sporočila v elektronskih medijih vplivala na odločitev prebivalcev vasi, da ostanejo na svojih ogroženih domovih.

To vprašanje presega naša strokovna področja in sega na področje psihologije. Prav tako bi bilo nemogoče potegniti dokončne izsledke brez natančne strokovne analize dogodkov. Vendar bomo skušali preko teoretičnih spoznanj in izjav neposredno udeleženi zapisati vsaj nekatere opazke o tem, kako posamezni dejavniki lahko vplivajo na človekovo oceno ogroženosti.

Zaznavanje nevarnosti je pri posamezniku in v skupnosti odvisno od številnih dejavnikov, resnična stopnja nevarnosti pa ni neposredno povezana z zaznavo ogroženosti. Precenjevanje ali podcenjevanje nevarnosti sta povsem običajni reakciji prebivalcev ogroženega območja. Napačne ocene so nevarne in nezaželene in naj bi jih zato z učinkovito preventivno in opozorilno komunikacijo skušali preprečiti.

O vzrokih za napačno presojo ogroženosti govorijo številne psihološke teorije, vsekakor pa je zmanjšanje deleža neustreznega obnašanja ob razglasitvi nevarnosti mogoče zmanjšati z ustrezno komunikacijsko strategijo, ki vključuje dolgoročno vzgojo in gradnjo zaupanja v nosilce opozoril o tveganju.

Raziskave kažejo, da deset do petdeset odstotkov ljudi ne bo upoštevalo uradnih opozoril za evakuacijo (glej Lindell in Perry, 1983 v Kline in drugi, 1998:96) in jih bo treba zato prisiliti, da zapustijo svoje domove. Po drugi strani lahko predvsem dvoumna in zmedena sporočila povzročijo paniko.

Kako in zakaj se posamezniki odločajo za upoštevanje ali neupoštevanje priporočil o evakuaciji, je odvisno od številnih dejavnikov. Polič jih navaja po različnih avtorjih. V treh osnovnih fazah odločanja: fazi premlevanja in potrditvi sporočila, fazi ocene osebnega tveganja in fazi ocene logistike odziva vladajo nekatere zakonitosti, povezane s strategijo opozarjanja in drugimi materialnimi okoliščinami. (glej Kline in drugi, 1998:99)

Navedimo le nekatere, ki so morda zanimive za naše osnovno vprašanje: kako lahko sporočila v množičnih medijih vplivajo na oceno tveganja pri posamezniku?

- Opozorilom iz uradnih virov, med katere spadajo gasilci, policija in druge ustanove, ljudje bolj zaupajo kot tistim iz neuradnih.
- Ljudje bolj zaupajo jasnim sporočilom in tistim, ki so izrečena preko osebne komunikacije.
- Na proces odločanja močno vplivajo dotedanje izkušnje in fizične spremembe, ki jih ljudje zaznajo v okolju.
- Evakuacije so družinski pojav in ni verjetno, da se bodo ljudje preselili, dokler ne vedo, kje so vsi člani družine.
- Mlajši ljudje se bodo prej odločili za odhod kot starejši.
- Osebne izkušnje z določeno nesrečo vedno zavzemajo pomembnejše mesto v procesu odločanja kot strategija obveščanja.

V sredstvih javnega obveščanja bodo ljudje bolj verjeli sporočilom, ki jih podajo uradne osebe kot pa kdo drug, npr. napovedovalec. Bolj bodo zaupali opozorilom tistih medijev, ki so jim zaupali že pred opozorilom. Obvestila iz uradnih virov ljudje nasploh zaznavajo kot bolj verodostojna in jih v ravnanju upoštevajo bolj kot opozorila prijateljev, sosedov ali sorodnikov, vendar pa slednja upoštevajo bolj kot opozorila, ki jih posredujejo množični mediji. (Kline in drugi, 1998:110)

Značilnost posredovanja opozoril preko množičnih medijev je še, da njihova slišnost oziroma vidnost ni zanesljiva in je ni mogoče povsem nadzorovati, kar pomeni, da sporočila ne dosežejo vseh prebivalcev na ogroženem območju, hkrati pa lahko povzročijo nepotrebno paniko med ljudmi, ki jim ne grozi nevarnost.

Hierarhija vrednosti in moči sporočil v tem navedku je jasna: ljudje najprej upoštevajo navodila strokovnjakov, nato prijateljev in sorodnikov in nato množičnih medijev.

V Logu pod Mangartom je celotno obveščanje potekalo preko osebne komunikacije .

Štab je prek gasilcev o nevarnosti obvestil vse prebivalce med Strmcem in Klužami, prebivalce iz najbolj ogroženih hiš v zgornjem

delu Loga pod Mangartom pa so evakuirali...Štab je v popoldanskih urah zadolžil skupino gasilcev, naj preveri, ali je bila evakuacija prebivalcev izvedena, kot je bilo dogovorjeno. Ugotovili so, da so se nekateri že evakuirani prebivalci vrnili na svoje domove, čeprav niti nevarnost niti ukrep evakuacije nista bila preklicana. Za nekatere domačine je bilo to usodno.(Ušeničnik, 2001:75)

Prebivalci ogroženih hiš v Logu pod Mangartom naj bi se k sorodnikom in prijateljem, torej največ nekaj deset metrov daleč, k znanim ljudem, selili dvakrat. Prvič, v sredo, petnajstega novembra, so ukrep upoštevali. Naslednji dan, po mirni noči, ko grožnja ni bila uresničena, so se vrnili na svoje domove in tam ostali.

Nekaj opazk, ki so ključne za razumevanje procesa odločanja v Logu pod Mangartom in vloge sporočil, ki so jih strokovnjaki izrekli v množičnih medijih: prebivalci so bili o potrebi po evakuaciji obveščeni preko najmočnejšega medija: osebne komunikacije, precenjevali so lastne izkušnje o nesrečah in poznavanje narave, saj so večinoma pričakovali vodni udarni val, zgodil pa se je rušilni murasti tok, ki je v Sloveniji popolna novost, oceno o zmanjšani nevarnosti so v veliki meri naslonili na izkušnjo prejšnjega dne, ko grožnja ni bila uresničena.

To lahko trdimo tudi na podlagi izjav, ki so jih domačini dajali novinarjem nekaj ur pred nesrečo.

Veliko nam o vzrokih in posledicah nesporazuma pove tudi izjava Milana Štulca, novinarja in takratnega predstavnika kriznega štaba za stike z javnostjo, ki trenutno o komuniciranju v krizi predava članom Civilne zaščite iz vse Slovenije:

Poveljnik se mora naučiti še marsikaj o komuniciranju z javnostjo, ampak z gotovostjo lahko rečem, da nihče ni umrl zaradi njegove izjave ali poročanja novinarjev. Tisti, ki so vztrajali na tem, da ostanejo doma, so svojo odločitev nepreklicno sprejeli mnogo prej, preden so mediji poročali o manjši nevarnosti, vsak je to določitev sprejel na podlagi lastnih, osebnih razlogov. Vendar je treba opozoriti na to, da je poveljnik izjavo dal popoldan, objavljena pa je bila zvečer. Tu je manjkalo medsebojno poznavanje načina dela. Iz tega primera smo se veliko naučili in slušatelji mojih predavanj ga spoznavajo z velikim zanimanjem.⁹

4.3 Sklep

Na začetku smo predpostavili, da je bilo poročanje novinarjev o plazu odgovorno in kakovostno in z analizo posameznih aspektov velikega nesporazuma, ki je zaradi povzročenih komunikacijskih absurdov v grozi

---

⁹ iz avtoričinega pogovora z Milanom Štulcem, dne 31. 8. 2002

katastrofe in izgube človeških življenj povzročil toliko polemik, smo tezo načeloma tudi potrdili. Vendar iz razmišljanja o dogodkih pred nesrečo izhajajo nekateri kritični premisleki.

Pristojna institucija ob pojavu nevarnosti kljub pričakovanemu zanimanju novinarjev ni imela oblikovane strategije komuniciranja z javnostjo. Informacije so k novinarjem prehajale preko neformalne komunikacije, ki jo je zelo težko nadzorovati, novinarjem pa ni bil posredovan referenčni okvir, znotraj katerega bi lahko vrednotili informacije glede na njihovo zanesljivost, moč in trajnost.

Glede na dobre medosebne odnose in jasno naravnost novinarjev ter urednikov k odgovornemu in konstruktivnemu poročanju o dogodku, je bila priložnost za vzpostavitev kvalitetnega dvosmernega komuniciranja, ki bi morda preprečilo nesporazume. Razlog za to, da možnost ni bila izkoriščena je bilo najverjetneje dejstvo, da je bilo komuniciranju z novinarji in morda tudi z lokalno skupnostjo v fazi pred nesrečo posvečeno premalo pozornosti.

Že omenjena vključitev komunikacijskega faktorja v kontingenčne načrte organizacij za zaščito in reševanje, večje poznavanje načina novinarskega dela in prepuščanje odločitev o posredovanju informacij komunikacijskim strokovnjakom so nekatera izhodišča za preprečevanje podobnih nesporazumov v prihodnosti znotraj uradnih ustanov.

V medijskih organizacijah bi k višanju kakovosti novinarskega dela pripomogla globlja in redna komunikacija z ustreznimi ustanovami, poznavanje postopkov in načel zaščite in reševanja v posameznih okoliščinah in uveljavitev sistema odločanja ter preverjanja pri poročanju o ogroženosti in posledic naravnih ter drugih nesreč.

Nesporazum, ki je začel medijsko sliko zemeljskega plazu V Logu pod Mangartom, bode v oči predvsem zato, ker je kasneje ob učinkovitem delu informacijskega štaba, komuniciranje med novinarji in viri informacij večinoma potekalo brez zapletov.

5. MEDIJI KOT VZPODBUJEVALCI UREJANJA RAZMER

Za medije imajo dogodki, ki sodijo med pet k-jev, torej katastrofe, krize, konflikti, kriminal in korupcija, veliko novičarsko vrednost. Vsaka kriza postane medijski dogodek, celo več: dogodkom, ki jih sicer ne bi mogli uvrščati med krize, lahko mediji z namenom vzbujanja pozornosti občinstva dodajajo krizne razsežnosti.

Medijska slika dogodka lahko vpliva na odnos javnosti do določene krize.

Medijske novice o nesrečah imajo na posamezne javnosti, politiko in vedenje ljudi povsem drugačne ter predvsem različno močne

učinke. Na medijsko poročanje o nesreči je treba gledati drugače kot zgolj na preprosto poročanje o dejstvih, povezanih z dogodkom. Raziskave kažejo, da vključuje določene elemente dogodka, ki tako postane del poročil o nesreči. Celotno poročanje o nesreči je rezultat kompleksnih in medsebojno povezanih odnosov v procesu poročanja. Ti ne vplivajo le na zaznavanje nesreče s strani javnosti, temveč tudi na poročanje in politiko do naslednjih tovrstnih dogodkov. (Kline in drugi, 1998:178)

Najbolj neposreden vpliv pa imajo množični mediji v prvi fazi razvoja izrednih razmer, ko dobro sodelovanje med pristojnimi, novinarji in uredniki, lahko pripomore k hitri odpravi nekaterih posledic nesreč in k postopni normalizaciji razmer.

Največkrat se to sodelovanje kaže v objavi praktičnih opozoril za prebivalce ogroženih območij, njihove svojce in druge državljanke, ki so tako ali drugače povezani z območjem, na katerem se je zgodila nesreča, priporočil za javnost, praktičnih nasvetov in predvsem pozivov k materialni pomoči žrtvam nesreč.

5.1 Mediji kot oglasna deska

Razumevanje razlike med možno in dejansko nevarnostjo je temeljna kategorija pri razumevanju medijskega kazala pomembnosti tem. Opozorila o nevarnosti ali priporočila o ravnanju so nedogodek, kar pomeni, da imajo zelo nizko novičarsko vrednost in bodo na kazalu pomembnosti tem dosegala zelo nizko mesto. Posebej to velja takrat, ko opozorila niso povezana z že uresničeno nevarnostjo, z obstoječo krizo.

Bašičeva opozarja, da ustanove ne morejo pričakovati od medijev, da bodo njihova oglasna deska (glej Bašič Hrvatini, 2001:397). Toda organizacije, ki so zadolžene za upravljanje in nadzor nad krizami lahko učinkovito posredujejo opozorila in priporočila, če poznajo novičarske procese odločanja in izkoristijo medijsko zanimive dogodke za objavo sporočila, ki bi bilo sicer s stališča novičarskih kriterijev brez vrednosti.

Jeffres vidi temeljno napetost v novinarskem delu v razliki med ekonomskimi in profesionalnimi kriteriji za objavo določene vsebine (glej Jeffres, 1994:147). Gre za odločitev, ali selekcionirati predvsem na osnovi načela gledanosti in tržne vrednosti sporočila s stališča oglaševalcev ali uporabne vrednosti, ki jo ima sporočilo za gledalca kot pripadnika določene socialne skupine, prebivalca nekega območja, volilca ali državljanca nasploh.

Po mnenju Erjavčeve »kriteriji izbire niso absolutni, ampak so vedno v času in prostoru spremenljivi. Ni univerzalnih kriterijev izbire vsebine

sporočanja, ampak je proces izbire novic vedno odvisen od aplikacije vrednostnih kategorij in družbenih vrednot na dogodke» (Erjavec, 1999:53). Seleksijski proces se dogaja na ravni novinarja kot posameznika, medijske organizacije, medijskega sistema in družbe v celoti.

Za določanje ustreznosti dogodka za objavo so bistvenega pomena tako imenovani novičarski dejavniki. Med številnimi poskusi opredelitve lastnosti dogodka, ki pripomorejo k njegovi medijski zanimivosti, je enega najbolj razvejanih modelov izdelal Kepplinger, ki navaja dvaindvajset novičarskih dejavnikov. (v Erjavec, 1999:55). Povprečno število dejavnikov objavljenih dogodkov je med sedem in enajst.

Koširjeva navaja dva zelo zanimiva modela, enega iz germanskega in drugega iz anglosaksonskega sveta. Schultz (v Košir, 1988:35) je dejavnike združil v šest dimenzij:

- status, ki se tiče socialnega položaja nosilcev dogajanj, prevladujejo pripadniki elite,
- relevantnost, povezana z vplivom dogodkov,
- valenca, agresivnost in kontroverznost
- konsonanca, ki se tiče navezovanja na že znano in uresničevanje pričakovanj,
- identifikacija, ki se tiče bližine na različnih ravneh,
- dinamika

Lista generalnih valenc novice, ki sta jo izdelala Galtung in Ruge (v Košir, 1988:35) obsega dvanajst lastnosti:

- pogostnost,
- mejnost, prag,
- nedvoumnost, jasnost,
- mnenjska pomenskost, smiselnost,
- skladnost, soglasnost,
- nepričakovanost, nepredvidljivost ali redkost,
- kontinuiteta,
- kompozicija,
- zveza z elitnimi narodi,
- zveza z elitnimi osebnostmi,
- posebnost,
- negativnost.

Kljub temu, da se modeli novičarskih dejavnikov med seboj močno razlikujejo po obsegu in strukturi, lahko pri vseh zasledimo nekatere skupne poteze. Koširjeva upravičeno opozarja, da dejavniki niso univerzalni in poudarja, da je treba pravilno razumeti zvezo med dogodkom in njegovim pojavom v množičnih občilih.

Vrednostne karakteristike, ki »zaznamuje« dogodek kot bolj ali manj pomembnega, potemtakem ne gre preučevati v javnih občilih ali predvsem v njih, marveč v konkretni, zgodovinski, družbeno politični in kulturni skupnosti, imenovani določena družba danes in tukaj. Družbe, njihov ustroj, zgodovina in tradicija, njihove norme in kodi pa se med seboj (včasih tudi zelo) razlikujejo, zato različnim družbam pomeni isti dogodek različno pomembno zadevo. In v skladu s tem javna občila o dogodku poročajo ali ne, in če poročajo, počnejo to na različna načina in tudi v različnih formah. (Košir, 1988:36)

Novičarski dejavniki so torej relativno merilo za stopnjo pomembnosti tem, ki je določena tudi s trenutnimi interesi občinstva in medijske organizacije. Kakovostna selekcija informacij, meni Erjavčeva, je profesionalna odgovorna in čim manj samovoljna izbira. (glej Erjavec, 1999:57). K odgovornemu novinarstvu pa v krizah spada tudi učinkovito posredovanje kvalitetnih informacij.

Naravne nesreče, predvsem tiste večjega obsega, ki zahtevajo človeške žrtve in povzročijo obsežno materialno škodo, spremenijo merila za objavljane sporočil posameznih ustanov. Ob nesreči se v javnosti oblikuje večja solidarnost, ki vpliva tudi na odločitve posameznikov v medijskih organizacijah, spremeni se seveda tudi horizont pričakovanja občinstva in s tem cilji medijske produkcije.

Vprašanje objavljane posredovanih sporočil je del vprašanja odgovornega in celovitega obveščanja javnosti v izrednih razmerah. Zakon o medijih v 25. členu od uredništev zahteva, da objavijo določene informacije, ki jim jih ustanove posredujejo kot nujna sporočila.

Medij mora na zahtevo državnih organov ter javnih podjetij in javnih zavodov brez odlašanja brezplačno objaviti nujno sporočilo v zvezi z resno ogroženostjo življenja, zdravja ali premoženja ljudi, kulturne in naravne dediščine, ter varnosti države. Za resničnost in točnost sporočila odgovarja tisti, ki ga je posredoval mediju. (Zakon o medijih, 2001)

Vendar mora sodelovanje med mediji in javnimi ustanovami pri natančnem in doslednem informiranju javnosti o pomembnih dogodkih presegati zakonske okvire. Vloga medijev kot posrednikov pomembnih informacij, ki so v določenih okoliščinah lahko posredovane le preko množičnega komuniciranja, se pojavlja tudi v kodeksih, priporočilih in resolucijah.

Poleg redkih situacij, v katerih ustanova ali organizacija zahteva objavo sporočila kot nujnega, se pogosto pojavljajo situacije, ko je objava koristnega sporočila odvisna od uspešne komunikacije med ustanovami in uredništvu.

Primer kratkega stika je že omenjeno sporočilo Uprave za zaščito in reševanje o možnih posledicah milenijskega hrošča. V večini uredništev so se iz nespretno napisanega sporočila norčevali, ga opremljali z obsežnimi komentarji in mu pripisovali nepotrebno povzročanje panike. Opozorilo o nevarnosti, ki se ni uresničilo, ampak je bila povsem realna in se je z njo resno soočala tudi mednarodna skupnost, ni doseglo svojega namena in mesta znotraj medijskih vsebin. »Opozorilo je bilo medijem ponujeno na neustrezen način, s preprostim spremnim dopisom in sklicevanjem na zakon. Niso bili seznanjeni z razmerami, možnimi grožnjami ipd. Prav tako niso bili vpleteni v dogajanje.« (Polič in drugi, 2001:395).

Vprašanje učinkovitega in ustreznega posredovanja sporočil z nizko novičarsko, a s stališča občinstva visoko uporabno vrednostjo, je tudi etično vprašanje. Bašičeva svojo razpravo o vidikih nesrečnega medijskega hrošča zaključuje:

V osnovi gre za spoštovanje temeljnih pravil opravljanja novinarskega dela. Zahteva po zagotavljanju odgovornega in uravnoveženega informiranja javnosti, kot je zapisano v Doktrini o zaščiti, reševanju in pomoči, je tudi temeljno vodilo novinarskega dela, zapisana v novinarskem Kodeksu. (Bašič Hrvatini, 2001:399)

Polerjeva novinarsko etiko opredeljuje kot odgovornost do sebe in odgovornost do sočloveka. Ugotavlja, da je za novinarja najpomembnejša odgovornost do javnosti, do občinstva, ki ga ne sme obravnavati kot anonimno množico, ampak skupino posameznikov, oseb. (1997:102).

V izrednih razmerah, v krizah, ko se splošna stopnja solidarnosti poveča, se ekonomski vidik lažje umakne profesionalnemu, pri opozarjanju na nevarnost in vzpodbujanju dobroteljnosti z različnimi akcijami pa je ključen še en vidik.

Poročila o nesreči, tako kot drame, prebudijo človeško domišljijo, povečajo občutek vrednosti človeških dejanj in spodbujajo njihovo čustveno identifikacijo. Množični mediji vidijo nesrečo kot posebno priložnost za pomoč žrtvam. S tem dejanjem si skušajo dvigniti gledanost, poslušnost ali branost, torej cilje, s katerimi zadovoljujejo predvsem lastne interese, povezane z uspešnostjo poslovanja. (Kline in drugi, 1998:177)

Ta nekoliko cinični pogled na vlogo medijev pri spodbujanju in organizaciji akcij pomoči in podpore je del širšega vprašanja o bolj in manj plemenitih motivacijah za dobroteljnost. Hkrati pa nam odpira vprašanje, ki smo ga deloma že nakazali: v kriznih razmerah določeni deli medijske produkcije, predvsem informativni program dobijo nove,

drugačne dimenzije in kriteriji medijske zanimivosti se nekoliko spremenijo.

Izkoriščanje te možnosti za oblikovanje uravnoteženega in celostnega informiranja javnosti in ne senzacionalističnega, predvsem avtopromocijskega poročanja, je odvisno tako od novinarjev in uredništev kot od virov informacij.

5.2 Objavljanje uporabnih sporočil z nizko novičarsko vrednostjo pri poročanju o zemeljskem plazju v Logu pod Mangartom

Zaradi precej omejenega ogroženega območja in majhnega števila ljudi, ki so bili neposredno povezani z odpravljanjem posledic nesreče, množični mediji po katastrofi pod Mangartom niso posredovali uradnih priporočil za obvladovanje posledic krize.

Največja značilnost prvih poročil je bilo sicer poudarjanje nevarnosti, ki je zaradi velike količine labilnega materiala, še vedno grozila dolini Koritnice, ki pa ni bilo oblikovano kot sporočilo. Njegovi temeljni pomenski implikaciji sta bili tveganje, ki se mu izpostavljajo reševalci in drugi delavci na terenu (tudi novinarji) in dolgoročni ukrepi za vrnitev prebivalcev v dolino. Novičarska vrednost teh sporočil je zelo visoka.

Enako velja za poročanje o omejenem gibanju na področju doline Koritnice in za nevarnost poplavnega vala, ki je grozila štiristotim prebivalcem vasi v dolini Soče. Množični mediji so o možnosti evakuacije poročali kot o dogodku z veliko novičarsko vrednostjo, natančna praktična navodila pa so bila prebivalcem posredovana preko osebne komunikacije.

Prvo pomembno praktično sporočilo je bila objava telefonske številke Občinskega štaba civilne zaščite, na kateri so lahko svojci in prijatelji dobili ali posredovali podatke o pogrešanih in drugih prebivalcih Loga pod Mangartom. Telefonsko številko so objavili vsi tiskani mediji, radijske in televizijske postaje. Nekateri tudi na posebej izpostavljenih mestih ali s poudarjeno grafično podobo.

Telefonski številki so sledila praktična sporočila, povezana z žiro računi za nakazilo dobrodelnih sredstev. Prvi dan po nesreči so množični mediji objavili številki računa Škofijske Karitas in Rdečega križa, kasneje tudi številko posebnega žiro računa Krajevne skupnosti Log pod Mangartom.

Jasna in natančna ter poudarjena sporočila v množičnih medijih so bila bistvena tudi za zagotovitev nadomestnih bivališč za prebivalce Loga pod Mangartom. Po tem, ko je postalo jasno, da bo »izgnanstvo« Ložanov trajalo dlje od nekaj dni, je občina Bovec začela iskati trajnejšo namestitvev. Mediji so v svojih poročilih vzpodbujali lastnike turističnih zmogljivosti na območju Bovca, da priskočijo na pomoč vse

do takrat, ko so bili ustrezno nameščeni vsi Ložani. V časopisu Delo iz tridesetega novembra novinarka opozarja na stisko zadnjih dveh družin, ki sta ostali brez stalne namestitve in ponavlja prošnjo za pomoč.

Informacije so na uredništva večinoma prihajale preko novinarjev, ki so odpravljane posledic plazu spremljali na terenu. To pomeni, da je bila ključni element strategije osebna komunikacija. Novinarji kot avtonomni subjekti moralnega presojanja pa najpomembnejši dejavniki za odgovorno obravnavanje sporočil, ki so jih posredovali uradni viri.

Elementa kvalitetne dvosmerne komunikacije in vključevanje novinarjev kot dejavnikov in ne objektov opozarjanja sta ključna za uspešno posredovanje informacij v krizi. Njuno pomanjkanje je povzročilo neuspeh v že omenjenem opozarjanju na nevarnosti milenijskega hrošča, njuna prisotnost pa je v Logu pod Mangartom sooblikovala pomemben vidik tudi sicer zelo uspešnega komuniciranja med novinarji in uradnimi viri.

6. HIERARHIJA VIROV IN MEDIJI KOT MNENJSKI VODITELJI

Pri razpravi o odnosu med novinarji in viri ter vlogi medijev pri premikanju določenih strokovnih in političnih poudarkov v odpravi posledic nesreče v Logu pod Mangartom moramo ločiti dve osnovni fazi.

Prva je interventna. To je čas, ko je bilo izvajanje ukrepov v pristojnosti Ministrstva za obrambo. Poudarek je bil na zagotavljanju varnosti ljudi in premoženja na prizadetem območju, najpomembnejši vir pa je bil občinski štab Civilne zaščite, oziroma njegov tiskovni predstavnik, namestnik poveljnika Milan Štulc.

Druga faza je sanacijska. Pozornost javnosti se prenese na vprašanja dokončne odprave posledic naravne nesreče, reševanje gmotne stiske prebivalcev, revitalizacije doline Koritnice in zagotavljanje pogojev za obvladovanje dolgoročnih ekonomskih in socialnih negativnih vplivov katastrofe. Najpomembnejši vir so v tem obdobju Ministrstvo za okolje in prostor oziroma strokovnjaki, vključeni v ekspertni skupini in kasneje v strokovni odbor pri Državni komisiji za sanacije.

S stališča predaje pristojnosti in uradne opredelitve dejavnosti se je prehod med prvo in drugo fazo zgodil konec decembra 2001, s stališča medijske pozornosti, pa se je premik težišča zgodil že mnogo prej.

Temeljna razlika med poročanjem v interventni in v sanacijski fazi je sprememba v vsebinskem poudarku. Novinarje v interventni fazi so najbolj zanimali varnost ljudi in premoženja na ogroženem območju, grožnja novih dogodkov, povezanih s prvotno katastrofo, ocena razsežnosti nesreče in materialne škode, ki jo je povzročila. V sanacijski fazi je bilo prvo osrednje vprašanje vračanje prebivalcev Loga pod

Mangartom v svojo vas, drugo pa trajna sanacija plazu in zagotovitev bivalnih pogojev v vasi vključno z izdelavo nadomestnih gradenj: vse predvsem s stališča odločitev, ki so jih sprejemali predstavniki Ministrstva za okolje in prostor.

Ta delitev je ključna za vprašanje o odnosih med viri informacij in novinarji pri poročanju o plazuh in s tem povezanim vplivom medijskih vsebin na dinamiko sprejemanja nekaterih političnih in strokovnih odločitev.

Glede na našo možnost dostopa do podatkov in glede na obseg ter cilje te naloge ne moremo konkretno odgovarjati na vprašanja o tem, kakšno vlogo so imeli mediji v posameznih procesih odločanja, povezanih s odpravljanjem posledic nesreče. Vendar lahko ocenimo kritično pozornost, ki so jo mediji posvečali določenim problemom, ta ocena pa je tesno povezana z izbiro uradnih in alternativnih virov.

Viri so za novinarja vsi posamezniki, institucije ali organizacije, od katerih lahko dobi kakršnokoli informacijo ali del informacije. Erjavčeva vire deli na primarne ali neposredne in sekundarne ali posredne (glej Erjavec, 1998:64). Primarni so tisti, od katerih novinar dobi informacije sam, običajno preko neposrednega, osebnega pogovora, sekundarni pa so predvsem nosilci informacij, ki so jih zbrali in razvrstili drugi, na primer arhivi, statistike, agencijske novice itd. Primarni viri običajno služijo za pridobivanje neposrednih informacij o dogodku, sekundarni pa novinarja seznanjajo z ozadjem in so ključni za njegovo razumevanje in vrednotenje dogodka.

Strentz vire informacij deli na konvencionalne in nekonvencionalne. K prvim prišteva vladne predstavnike, predstavnike za stike z javnostjo, priče dogodkov in javno dostopne dokumente. K drugim pa sodijo manjšinske ali ekstremistične skupine in posamezniki. Razlikovanje med tema dvema tipoma virov se nanaša na pogostost pojavljanja, napor, vložen v proces zbiranja informacij in stopnjo predvidljivosti oziroma možnosti vrednotenja informacij, nikakor pa ne njihove zanesljivosti, popolnosti ali vrednosti. (glej Strentz, 1989:110)

Vprašanje izbire virov je povezano s kompleksnim procesom izbire teme in nato zbiranja informacij. Ta proces, katerega nosilec je novinar, se dogaja v kontekstu pravil in pričakovanj in to na ravni medijske organizacije in na ravni medijskega sistema.

Jeffres v procesu zbiranja in oblikovanja novic opozarja na temeljno razliko med vrednostnimi kriteriji, izraženimi večinoma s tako imenovanimi novičarskimi dejavniki, in okvirji, torej vzorci in kognitivnimi strukturami, ki predstavljajo miselne strategije za zbiranje podatkov in oblikovanje sporočil (glej Jeffres, 1994:125). Izbira virov je odvisna od

značilnosti formalnega oblikovanja novinarskih prispevkov, tehničnih produkcijskih možnosti, ideoloških, političnih, družbenih okvirov.

Zelo pomemben vidik pa je pri zgodbah, ki trajajo skozi daljše časovno obdobje in jih pokrivajo isti novinarji, tudi gradnja osebnih vezi med poročevalci in viri – vidik, ki ga iz objektivnih razlogov ni mogoče povsem raziskati, ampak ga je vsekakor potrebno upoštevati.

Kot smo že omenili, je poročanje v kriznih razmerah specifično tudi s stališča selekcije virov ter razmerja med viri in novinarji. Raziskave kažejo, da se novinarji najpogosteje obračajo na uradne vire, zaradi poškodovanih ali uničenih informacijskih kanalov je posredovanje uradnih podatkov pogosto oteženo, zaradi posebnih komunikacijskih pričakovanj javnosti pa je odgovornost virov in novinarjev kot zaveznikov pri obveščanju kot nujnemu elementu obvladovanja kriznih razmer večja.

V tem poglavju bomo opisali delovanje in strategijo dveh ključnih virov: Občinskega štaba civilne zaščite in Ministrstva za okolje in prostor, navedli bomo rezultate majhne ankete, ki smo jo izvedli med novinarji, poročevalci iz Loga pod Mangartom in analizirali pojavljanje posameznih virov v poročanju Televizije Slovenija in dnevnika Delo v določenem časovnem obdobju, predvsem v luči vsebinskih poudarkov in oblikovanju javnega mnenja.

6.1 Informacijsko središče občinskega štaba civilne zaščite

Občinski štab civilne zaščite je v petek, sedemnajstega novembra v gasilskem domu v Bovcu, oblikoval učinkovito krizno in informacijsko središče, v katerem so se zbirali tudi novinarji in poročevalci.

V obdobju, ko je bila dolina Koritnice strogo varovano območje, je bil bovški gasilski dom edina izhodiščna točka za pridobivanje informacij o nesreči, saj je bilo le tu mogoče dobiti mesto v organiziranem konvoju, kasneje pa posebno dovolilnico za prehod kontrolne točke v Klužah. V krizni štab so prihajali vsi strokovnjaki, ki so si ogledovali teren in tudi domačini.

V kriznem štabu so se odločili za obveščanje novinarjev preko rednih novinarskih konferenc, ki so bile na začetku dvakrat na dan, kasneje pa enkrat na dan, ponavadi dopoldan, ko so predstavniki posameznih organizacij novinarje seznanili tudi z načrtovanimi dnevnimi aktivnostmi. Kline je prepričan, da so novinarske konference orodje, posebej primerno za krizne situacije, saj omogočajo obsežnejše in natančnejše obveščanje o dogodku.

Razlogi za izbiro novinarske konference kot osrednjega načina posredovanja informacij so po besedah predstavnika za stike z

javnostjo¹⁰, Milana Štulca, predvsem, da omogoča hkrati posredovati podatke vsem zainteresiranim novinarjem, ki imajo tako enakovredne možnosti za poročanje, posredovanje podatkov je na tiskovnih konferencah nadzorovano, vprašanja prisotnih novinarjev pa lahko pomagajo k oblikovanju celostnega in kvalitetnega poročila o dogajanju na terenu.

Novinarske konference je vodil predstavnik za stike z javnostjo, ki je bil hkrati namestnik poveljnika občinskega štaba, po poklicu pa novinar. Berryjeva kot ključni element učinkovitega kriznega komuniciranja omenja zahtevo po govorniku¹¹, ki v celoti nadzoruje posredovana sporočila, čeprav je v proces odločanja vključen celoten štab. To pripomore k jasnosti in razumljivosti sporočil, hkrati pa vnaprej izključuje vprašanja o pristojnosti (1999:6).

V bovškem občinskem štabu so se odločili za podoben model. Predstavnik za stike z javnostjo je vedno deloval kot posrednik med novinarji in informatorji. Na tiskovnih konferencah so sicer nastopali tudi drugi govorniki, ampak vedno v kontekstu in obsegu, ki ga je določil predstavnik za stike z javnostjo, ki se je z novinarji pogovarjal tudi o praktičnih vprašanjih, povezanih predvsem z dostopom na območje nesreče. Ureditev ni sprožala dvomov v razdelitev pristojnosti, prav tako zaradi komuniciranja z javnostjo ni prihajalo do konfliktov med člani štaba. Predstavnik za stike z javnostjo je redno, vsako jutro posredoval informacije Slovenski tiskovni agenciji.

Tiskovne konference so v Štabu civilne zaščite nadgrajevali z osebno komunikacijo, ki je bila učinkovita predvsem pri stalnih dopisnikih in domačih novinarjih.

Morebitne napake in nesporazume so popravljali tako rekoč sproti. Člani štaba so natančno spremljali elektronske in tiskane medije, tako da so si razdelili delo. Splošna ocena predstavnika za stike z javnostjo je, da je bilo delo novinarjev, razen nekaterih spodrseljajev, na visoki kakovostni ravni, zato posredovanj ni bilo veliko. Odgovorno in profesionalno poročanje večine novinarjev je pripomoglo k izgradnji ugodnih okoliščin za začetek odpravljanja posledic nesreče.

V Bovcu je bilo prvi in drugi dan po nesreči naenkrat več kot devetdeset domačih in tujih novinarjev. Svoje poročevalce so na prizorišče poslale tudi velike tiskovne agencije, med njimi Reuters. Večina je bila zadovoljna s količino in kvaliteto posredovanih informacij.

---

¹⁰ Vsa opažanja in ocene Milana Štulca so povzete iz pogovora med njim in avtorico dne 31. 8. 2002

¹¹ spokesperson

Pri oblikovanju strategije odnosov z javnostmi so člani kriznega štaba uporabili dragocene izkušnje iz še ene naravne nesreče – potresa, ki je prizadel Posočje leta 1997. V občinskem štabu civilne zaščite so prepričani, da je bilo komuniciranje z novinarji ob plazu bistveno kvalitetnejše, posredovanje informacij pa veliko bolj nadzorovano, zato je tudi redkeje prihajalo do napak. Podobnega mnenja je bil tudi takratni poveljnik Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje, Bojan Ušeničnik.

Nesreča je doživela izjemno velik medijski odziv. Velike medijske hiše so imele v Bovcu svoje novinarje, ki o nesreči niso poročali le v dnevno informativnih oddajah oz. dnevnem tisku, temveč so pripravili tudi poglobljene prispevke. Mediji so bili s svojim, večinoma objektivnim in korektnim poročanjem pomembna podpora kriznemu upravljanju in vodenju. Ob tej nesreči se vsaj v večji meri niso ponovile napake iz nekaterih prejšnjih nesreč, ki so se kazale v pomanjkanju gradiva, kompetentnih sogovornikov, neorganiziranem delu z novinarji in drugem. (Ušeničnik, 2001:78)

V prvem, interventnem obdobju, odnosu z javnostjo visoko stopnjo simetričnosti in je bilo večinoma v skladu s sedmimi načeli simetričnih odnosov z javnostjo, ki jih povzema Kline:

- Sprejmi in vpleti javnost kot zakonitega partnerja
- Pazljivo načrtuj in ocenjuj svoje napore
- Prisluhni posebnim problemom javnosti
- Bodi odkrit in odprt
- Usklajuj in sodeluj z drugimi zanesljivimi viri
- Zadovolji potrebe medijev po informacijah
- Govori jasno in s spoštovanjem do drugih (United states enviromental protection agency v Kline in drugi 1998:190)

V interventnem obdobju je bila komunikacija med novinarji in posredniki informacij uspešna, tako s stališča skupnih prizadevanj za celostno in kvalitetno obveščanje javnosti, kot s stališča vpliva objavljenih medijskih vsebin na odpravljanje posledic krize. V veliki meri je razlog za to skrbno načrtovanje komuniciranja z javnostjo, zgrajeno tudi na izkušnjah štaba v prejšnjih kriznih situacijah.

6.2 Ministrstvo za okolje in prostor in domačini kot vir informacij v drugi fazi

Položaj Ministrstva za okolje in prostor kot vira informacij je tesno povezan s položajem in vlogo domačinov, prebivalcev Loga pod Mangartom, njihovega odnosa do novinarjev in vloge pri postavljanju vsebinskih poudarkov.

Temeljni vprašanja v drugi fazi, ko se je naravna ogroženost zmanjšala, sta bili vrnitev Ložanov na svoje domove in zagotovitev razmer, ki bi omogočale varno življenje v dolini Koritnice in dolgoročni gospodarski ter socialni razvoj območja. Nosilec odgovornosti za načrtovanje, financiranje in izvedbo sanacijskih ukrepov je Ministrstvo za okolje in prostor, natančnejše strokovni odbor, ki deluje v okviru Državne komisije za sanacijo posledic naravnih in drugih nesreč.

Mediji so v tem smislu opravljali izrazito nadzorno funkcijo in nenehno, pogosto tudi brez dovolj globokega poznavanja teme in stroke, preverjali kvaliteto odločitev in doslednost pri uresničevanju načrtov.

Charles Wright navaja štiri sporočanje dejavnosti, med njimi nadzor, ki se nanaša na »zbiranje in razširjanje informacij o dogodku« (Wright v Splichal, 1999:80) in postavljanje delov družbe v soodnosnost, ki vključuje »interpretacijo informacij o okolju in usmerjanje vedenja kot odziva na te dogodke« (Wright v Splichal, 1999:80). Med funkcijami nadzora Wright med drugim navaja opozarjanje in uporabnost za posameznika in družbo, za določene podskupine pa upravljanje z javnim mnenjem, med funkcijami soodnosnosti pa pomoč pri mobilizaciji, preprečevanje panike, zagotavljanje učinkovitosti pri posamezniku in družbi ter pomoč pri ohranjanju oblasti s stališča določene elitne skupine. V isti kategoriji Wright navaja tudi eno disfunkcijo, to je povečevanje odgovornosti.

Množični mediji so se pri selekciji informacij, vrednotenju in interpretiranju sporočil o odpravljanju posledic naravne nesreče v primeru Loga pod Mangartom osredotočili na dva vidika: vidik smotrne porabe davkoplačevalskih sredstev in vidik položaja žrtev naravne nesreče.

Prebivalci Loga pod Mangartom so se zaradi številnih okoliščin znašli v posebnem položaju. Posledice katastrofalne nesreče so bile omejene na relativno majhno geografsko območje, žrtve nesreče pa so bili člani tesno povezane, homogene vaške skupnosti z izrazitimi mnenjskimi voditelji, ki so pokazali tudi precejšnjo komunikacijsko spretnost. Njihova velika medijska vloga je povezana z njihovo visoko stopnjo sodelovanja pri obvladovanju in odpravljanju kriznih razmer. Domačini so kot člani Prostovoljnega gasilskega društva izvajali ukrepe zaščite in reševanja, v obdobju omejenega dostopa na ogroženo območje so bili večino časa edini, ki so smeli v dolino Koritnice. Sami so delili dobrodelno pomoč, ki je v prvih dneh prihajala v obliki materiala, bdijo pa tudi nad denarnimi prispevki. Predstavniki oblasti na vseh ravneh so se ob prvem oblikovanju strategije za odpravljanje posledic nesreče strinjali z aktivno vlogo Ložanov, predvsem zato, ker je bila od odločitev odvisna usoda vasi v celoti.

Ena od temeljnih teženj medijev pri poročanju o krizah je personalizacija (glej Bašič Hrvatini, 2001: 398), tako personalizacija odgovornosti in vzrokov kot posledic. Dati žrtvam obraz in ime je logična težnja medijske konstrukcije nesreče in ni nujno element senzacionalističnega, trivialnega poročanja.

Kodeks novinarjev Slovenije v osmem členu določa, da mora novinar »posebno obzirnost pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, tistih, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter drugih huje prizadetih ali bolnih.« (Kodeks novinarjev Slovenije). Veliko previdnost kodeks priporoča predvsem pri objavi imen in slik ter drugih podatkov, ki segajo na področje posameznikove zasebnosti.

Poročanje o smrtnih žrtvah je bilo v primeru plazu v Logu pod Mangartom nadzorovano. V javnost niso prišli posnetki ali fotografije posmrtnih ostankov, prav tako imena uradno pogrešanih niso bila objavljena, dokler jih niso tudi z namenom iskanja informacij o morebitnih neznanih premikih posameznikov, posredovali uradni viri. Edino ime, ki je takoj prišlo v javnost, je bilo ime prve identificirane žrtve, Elizabete Černuta, ki so ji mediji posvetili veliko pozornosti tudi zato, ker se je večina novinarjev z njo pogovarjala dan prej. Slike in posnetke 96-letne ženske so mediji večinoma objavljali z veliko mero takta in spoštovanja.

Najbolj so po senzacionalizmu dišali pogovori s preživelimi, kjer je ponekod šlo za kršitev pravice do duševne integritete. »Novinarji posegajo v duševno integriteto ljudi, ko na primer snemajo žalujoče ali jim postavljajo vprašanja o tragičnem dogodku, ki so ga preživeli.« (Poler, 1997:194). Etično najbolj sporne objave in tiste, ki so izkazovale najmanjšo odgovornost do vira in predmeta poročanja so bil prispevki, ki so objavljali netočne informacije in po pomoti ali nalašč nesprejemljive nespornizme. Med novinarji je, tudi zaradi svojega komičnega vidika, najbolj odmeval spodrseljaj tednika Jana. V reportažnem zapisu o nesreči so pod fotografijo, ki je prikazovala moškega in žensko, ki s helikopterja nosita veliko culo, zapisali: »Vse, kar sta uspela odnesti, je v tej culi.« Na sliki sta bila novinarka kabelske televizije in načelnik upravne enote Tolmin, ki sta domačinom pomagala pri izkrcavanju.

V dnevno informativnih oddajah so bile informacije, ki so prihajale od domačinov, tudi če so posegale na področje zasebnosti, objavljene na podlagi dogovora med novinarjem in informatorjem. V novinarskih sporočilih so Ložani polagoma izgubljali status žrtev in pridobivali avtoriteto relevantnega vira.

Vsekakor so se številni prebivalci Loga pod Mangartom nenadoma znašli v središču medijske pozornosti. Belsey navaja tri skupine ljudi, ki so predmet posebnosti pozornosti javnosti:

- znane osebnosti, ki jih ustvarja in ohranja publiciteta,
- politiki in drugi, ki imajo v družbi veliko možnost odločanja ter
- osebe, ki so nepričakovano ali celo neprostoovoljno znašle v zanimanju javnosti.

K slednjim prišteva tudi ljudi, ki so preživeli katastrofo in tiste, ki so se zaradi svojih dejanj v neobičajnih okoliščinah znašli v vlogi junaka (v Poler, 1997: 175). Ložani seveda sodijo v zadnjo skupino s to razliko, da zaradi posebnih okoliščin, ki smo jih že nakazali, njihova vloga v obdobju sanacije ni bleдела, ampak se je na določen način krepila.

Kljub nekoliko drugačnim razmeram se v interventnem obdobju, v komunikaciji med novinarji in prebivalci vasice pod Mangartom kot žrtvami naravne nesreče, torej sprožajo nekatera pomembna etična vprašanja, značilna za vsako poročanje v izrednih razmerah, v drugem obdobju pa Ložani postanejo pomemben dejavnik nadzora in preverjanja, saj preko opozoril, izrečenih v množičnih medijih, novinarjem pomagajo izvajati njihovo vlogo psa čuvaja

Ob razmišljanju o komuniciranju z javnostjo v sanacijski fazi se nam postavlja vprašanje, ali sploh še gre za krizno komuniciranje. Glede na osnovne definicije kriza traja dokler v sistemu niso odpravljene vse tiste nepravilnosti, ki onemogočajo običajno ali pravilno delovanje sistema. V tem smislu kriza v Logu pod Mangartom še traja. Vendar so razmere za delo informatorjev in novinarjev v fazi, ko izgine neposredna grožnja za varnost ljudi in premoženja, povsem drugačne kot pred krizo ali takoj po dogodku, ki sproži krizne razmere.

Odstopanje od rednih razmer se je v Logu pod Mangartom v veliki meri uresničevalo in se še vedno uresničuje prav v nenavadnem položaju vaščanov. Morda bi lahko dejali, da se je po naravni sreči v Logu pod Mangartom začela še ena kriza, ki ima predvsem gospodarske, socialne in politične razsežnosti. Te posebne okoliščine so pred predstavnike države, ki so morali oblikovati strategijo komuniciranja z novinarji in z lokalno skupnostjo, postavile zelo težko nalogo. V tem smislu je šlo tudi v drugem obdobju za krizno komuniciranje.

Predstavniki Ministrstva za okolje in prostor so komuniciranje z javnostjo zaupali svojim stalnim službam, ki so prav tako kot člani Občinskega štaba Civilne zaščite, že imeli izkušnje s komuniciranjem o naravni nesreči v Posočju.

Ministrovo za okolje in prostorje z novinarji komunicirala predvsem preko rednih sporočil za javnost in preko tiskovnih konferenc, ki v sanacijskem obdobju tudi zaradi bistveno manjše intenzivnosti dogodkov, niso bile

organizirane v rednih časovnih razmakih. Nadgradnja z osebno komunikacijo je sicer bila, vendar je bil njen vpliv manjši predvsem zaradi prostorske oddaljenosti in zaradi pomanjkanja predhodnih osebnih stikov med informatorji in novinarji.

Zanimivo je tudi, da so se večinoma odločali za hkratno predstavljanje stališč, zakonskih rešitev in ugotovitev strokovnjakov novinarjem in domačinom, kar je skoraj vedno pripeljalo do medijske predstavitve konfliktov in nesoglasij med domačini in predstavniki države.

Kljub zelo aktivni vlogi služb za stike z javnostjo ministrstva in relativno veliki dostopnosti najbolj relevantnih virov, predvsem članom strokovnega odbora, so najverjetneje zaradi komunikacijske spretnosti njihovih mnenjskih voditeljev in običajne težnje medijev k privilegiranju in personalizaciji žrtev kriznih situacij, domačini celo edini vir informacij medijskih sporočil.

V kratki analizi bomo skušali osvetliti razmerje med pojavljanjem virov in posameznih vsebinskih sklopov v prispevkih nacionalne televizije in časopisa Delo.

6.2.3 Pojavljanje virov in vsebinskih sklopov v dnevnoinformativnem programu Televizije Slovenija in časopisu Delo v januarju, februarju in marcu 2001

Odločili smo se, da natančneje analiziramo vsebino enega tiskanega in enega elektronskega medija predvsem zaradi razlik v določanju pomembnosti tem in strategijah pri pridobivanju informacij, ki izhajajo iz produkcijskih zakonitosti. Izbrali smo časopis Delo in Televizijo Slovenija zaradi ugotovitve, da sta ta dva medija temo, ki nas zanima, obravnavala najbolj celostno in sistematično in imata zato reprezentativno vlogo.

Dokumentacijo smo analizirali z dvema kriterijema. Prvi se tiče vsebine prispevkov, opazovali bomo pojavljanje posameznih vsebinskih sklopov, drugi pa virov, iz katerih so posamezne informacije prihajale

V januarju, februarju in marcu je bilo na Televiziji Slovenija objavljenih devet dnevnoinformativnih prispevkov, povezanih s plazom v Logu pod Mangartom, v časopisu Delo pa trinajst. Za lažjo analizo smo posamezne vsebinske poudarke razdelili v pet osnovnih skupin. Te kategorije izhajajo iz združevanja vsebinskih elementov, ki se pojavljajo v pregledani dokumentaciji.

- Prevoznost in dela – pod to vsebinsko kategorijo uvrščamo informacije, ki se nanašajo na postavitve mostov, čiščenje cest in zagotavljanje prevoznosti ceste čez Predel, postavitve alarmnega sistema, čiščenje strug in izvajanje drugih del na terenu, namenjenih večanju trenutne varnosti ali dolgoročni sanaciji

posledic plazu. V mislih imamo predvsem informacije, ki se nanašajo neposredno na izvedena dela ali ljudi, ki jih izvajajo.

- Premiki – sem uvrščamo informacije o premikih na plazišču, o naraščanju vodotokov, o zasipanju strug in o drugih dogodkih, povezanih predvsem z velikimi količinami padavin in drugimi vremenskimi nevšečnostmi. Izključujemo domneve o potencialni nevarnosti ali morebitnih posledicah ponovnega zdrs.
- Komunikacija – v to kategorijo spadajo sporočila o informiranosti krajanov, o kvaliteti komunikacije med Ložani in predstavniki države, o sestankih in srečanjih in morebitnih zapletih v odnosu država – občina.
- Vračanje – ta kategorija zajema vse podatke o ponovni naselitvi vasi, vključno z napovedmi, domnevami, zahtevami in pogoji. Vključuje tudi nadomestne gradnje za objekte, ki so bili močno poškodovani ali porušeni.
- Rešitve – vključujejo politične odločitve, zakonske rešitve in strokovne ugotovitve o lastnostih plazu in možnostih dokončne sanacije. Sem prav tako spadajo dolgoročni idejni načrti za socialno in gospodarsko revitalizacijo doline Koritnice.

Viri informacij, ki se pojavljajo v novinarskih sporočilih v tem obdobju, so: domačini, predstavniki Civilne zaščite in Občine Bovec, predstavniki strokovnega odbora in Ministrstva za okolje in prostor ter drugi viri, med katere spadajo drugi strokovnjaki, delavci na terenu, drugi vladni uslužbenci itd.

	TV Slovenija	Delo
domačini	10	7
Civilna zaščita in Občina	2	2
Strokovni odbor in MOP	2	4
drugi	5	2

Tabela 6.1: Pojavljanje virov

V večini prispevkov se hkrati pojavlja več virov, če se v istem prispevku kot vir pojavlja več posameznikov, ki spadajo v isto skupino, štejemo vse posameznike. Če torej prispevki navajajo izjave dveh domačinov, se šteje, da v prispevku nastopata dva vira iz prve skupine.

Tako v elektronskem kot tiskanem mediju se domačini pojavljajo kot daleč najbolj pogost vir. Če opazujemo njihovo pojavljanje v posameznih prispevkih in posameznih vsebinskih sklopih opažamo, da imajo novinarji domačine za relevanten vir na vseh tematskih področjih in da se razen v izjemnih primerih novinarji z domačini pogovarjajo

vsakič, ko poročajo iz Loga pod Mangartom. Pojavljanje Civilne zaščite in občine je omejeno na posamezne primere. V časopisu se kot vir pogosteje pojavlja Ministrstvo za okolje in prostor, na televiziji pa so pogostejši drugi viri. To razliko gre najverjetneje pripisati načinu dela, saj iz produkcijskih razlogov televizijski novinarji pogosteje iščejo sogovornike na terenu, časopisni novinarji pa imajo večjo možnost pridobivanja informacij na daljavo.

Ta majhna analiza kaže na veliko prevlado domačinov kot virov informacij. Iz teh števil lahko razberemo le frekvenco pojavljanja, ne pa moči ali pomembnosti, pogostost nastopanja domačinov kot virov pa najverjetneje izhaja iz predpostavke novinarjev o pomembnosti mnenja domačinov pri vrednotenju dogodkov ter dostopnosti in odprtosti Ložanov. Med televizijskimi prispevki je samo eden, v katerem se vaščani ne pojavljajo kot vir, med časopisnimi pa dva.

Pri izbiranju domačinov kot najpogostejšega, v nekaterih primerih celo edinega vira, se postavlja vprašanje kvalitete in popolnosti informacij ter njihove zanesljivosti. Kredibilnost domačinov izhaja iz njihovega poznavanja naravnega okolja ter socialnih razmer, vendar zaradi pomanjkanja strokovne usposobljenosti in neposrednih, osebnih interesov, domačini v nobenem primeru ne morejo biti edini vir informacij za novinarja, saj s tem ni mogoče zadovoljiti kriterijem raznolikosti, preglednosti in razumljivosti.

	TV Slovenija	Delo
prevoznost in dela	5	7
premiki	3	3
komunikacija	2	3
vračanje	8	7
rešitve	7	4

Tabela 6.2: Vsebinski poudarki

Televizija Slovenija nekoliko več pozornosti posveča dolgoročnim rešitvam za območje, ki ga je prizadel zemeljski plaz, medtem ko se Delo se pogosteje ukvarja s prevoznostjo cest in deli, ki potekajo na terenu. Oba medija veliko prostora namenjata vračanju prebivalcev Loga pod Mangartom v vas.

Iz razporeditve pojavljanja virov in posameznih vsebinskih sklopov v prispevkih obeh reprezentativnih medijev sklepamo, da je najpomembnejši element njune medijske slike dogodka želja Ložanov, da se čimprej vrnejo v svojo vas in da ustrezne državne službe čim hitreje sprejmejo odločitve, ki bodo zagotovile varno bivanje pod plazom.

Ta ugotovitev je v prid tezi, da se je po odpravi najbolj očitnih posledic naravne nesreče, v Logu pod Mangartom začela druga, socialna in gospodarska kriza. Ob tem moramo upoštevati splošno gospodarsko šibkost in demografsko ogroženost Zgornjega Posočja in obremenjenost regije z naravnimi nesrečami.

Medijska slika posledic plazu pod Mangartom, ki se je osredotočila predvsem na stisko, v kateri so se znašli prebivalci, se vključuje v odnos javnosti do celotne regije.

Kritičen odnos do Ministrstva za okolje in prostor kot nosilca sanacijskih dejavnosti v Logu pod Mangartom pa je tesno povezan s širšim vprašanjem vloge države v financiranju odpravljanja posledic naravnih nesreč in vračanja škod. Morda je zanimanje javnosti povezano z visoko stopnjo negotovosti in kaosa na tem področju, ki izhaja iz pomanjkanja sistemskih zakonskih rešitev. To vprašanje le nakazujemo, saj je za našo razpravo preobsežno.

6.3 Novinarji o virih

V zadnjem podpoglavju osrednjega dela te razprave bomo navedli rezultate ankete, ki smo jo avgusta 2002 izvedli med novinarji tiskanih in elektronskih medijev ter agencij, ki so kot stalni dopisniki spremljali dogajanje v Logu pod Mangartom tako v interventni kot v sanacijski fazi.

Naloga anketirancev je bila izpolniti tabelo. Skupaj z obrazci so dobili tudi navodila za izpolnjevanje in razlago osnovnih pojmov. (glej priloga 1). Rezultati ankete kažejo precejšnje ujemanje v posameznih ocenah, skladni pa so tudi z ugotovitvami o odnosu med novinarji in viri, ki smo jih v tem podpoglavju že zapisali.

Če seštejemo, dobimo takšne povprečne rezultate:

	Dostopnost	Zanesljivost	Kakovost inf.
Civilna zaščita	4,1	4,6	4,1
MOP	3	3,8	3,6
Občina	3,4	3,4	3,3
Gasilci in policija	3,1	3,7	3,7
Domačini	4,2	3,3	3,8

Tabela 6.4: ocena virov

Najbolj dostopen¹² vir, torej tisti, s katerim je bilo najlažje vzpostaviti komunikacijo, so po mnenju novinarjev domačini. Zelo blizu je Civilna zaščita. Rezultat je logičen, saj so predstavnike domačinov in Civilne

¹² Za natančnejšo opredelitev kategorij glej prilogo 1.

zaščite novinarji srečevali na terenu in so z njimi vzpostavljali stike, ne da bi potrebovali vnaprejšnje posebne dogovore. Hkrati rezultati kažejo tudi na spremenjeno vlogo domačinov, o kateri smo pisali v tem poglavju: iz žrtve naravne nesreče, ki so se proti svoji volji zaradi posebnih okoliščin znašle pod žarometi, so se spremenili v aktiven in relevanten vir.

Daleč najbolj zanesljivi so bili po mnenju novinarjev podatki Civilne zaščite. Vtis o veliki zanesljivosti v veliki meri najverjetneje izhaja iz prvih dni po nesreči, ko je občinski štab vzpostavil učinkovit in pregleden sistem komuniciranja z novinarji, poudariti pa je potrebno tudi, da se je Civilna zaščita kot najzanesljivejši vir pojavila ob vsakem zaostrovanju ali poslabšanju razmer. Večja kot je bila negotovost, bolj opazno so njeni predstavniki stopali v ospredje kot privilegirani sogovorniki. Za precej zanesljiv vir se je izkazalo tudi Ministrstvo za okolje in prostor, veliko slabšo oceno zanesljivosti pa so prejeli domačini, kar kaže na to, da so novinarji upoštevali pomen osebne vpletenosti in ozkih interesov, ki so se pogosto zrcalili v stališčih prebivalcev vasi pod Mangartom.

Nekoliko nenavadni so podatki o kakovosti informacij, kjer bi pričakovali drugačna razmerja. Razlike med posameznimi viri so zelo majhne. Na zadnjem mestu se je znašla občina, na prvem in drugem pa Civilna zaščita in domačini. Ministrstvo je dobilo slabo oceno, kljub temu, da so ponavadi stališča države predstavljali visoko kvalificirani sogovorniki. Morda je informacijam ministrstva za okolje in prostor manjkalo preglednosti in razumljivosti: ta odgovor bi morali iskati s pomočjo bolj obsežne in poglobljene raziskave.

Na splošno so najboljšo oceno dobili Civilna zaščita in domačini, predvsem prva, kjer visoki dostopnosti ustrezata tudi velika zanesljivost in visoka stopnja kakovosti informacij. Drugo najboljšo skupno oceno so dobili domačini, na zadnjem mestu pa se je, presenetljivo, znašla občina, kar morda kaže na to, da za tu novinarje ni bilo opaznega in pomembnega sogovornika.

Če primerjamo oceno virov in pogostost njihovega pojavljanja, bi lahko ob površni oceni sklepali, da je bil najpomembnejši kriterij za izbiranje dostopnost. Ob tem pa moramo opozoriti na to, da spremljanje pojavljanja virov zajema časovno obdobje, v katerem so se krizne razmere deloma že umirile, svojo oceno virov pa so si novinarji najbolj oblikovali v najintenzivnejšem obdobju poročanja, torej takoj po nesreči. Vloga vira, ki se je glede na rezultate ankete pokazal za najbolj kvalitetnega, je bila takrat veliko opaznejša kot v kasnejših mesecih.

7. SKLEP

Naravne nesreče spadajo med krize, za katere so značilne temeljne spremembe v načinu delovanja sistema. Krize so vedno tudi krize informiranja in ob neposredni povezanosti med posredovanjem ustreznih informacij ter ustvarjanjem pogojev za odpravo kriznih razmer, je kvalitetna komunikacija med viri informacij in njihovimi posredniki, novinarji, ključni element dobre in učinkovite reakcije.

V Logu pod Mangartom se je zgodila naravna nesreča velikega obsega. Zaradi obsežne materialne škode, človeških žrtev in dolgoročnih posledic je pritegnila veliko zanimanje medijev.

Zaradi slabega upravljanja s tveganjem je prišlo pred nesrečo do nesporazuma med novinarji in predstavniki organizacije za zaščito in reševanje. Ugotovili smo, da bi bilo nesporazum mogoče preprečiti z večjo stopnjo nadzorovanja izjav in načrtovanjem strategije komuniciranja z javnostjo. Analiza dveh novinarskih prispevkov s pomočjo kriterijev kakovosti je pokazala, da novinarjem ne moremo očitati neprofesionalnosti ali malomarnosti, ampak le nekatere manjše napake, ki večinoma izhajajo iz miselnih strategij in produkcijskih zakonitosti v medijski organizaciji. Tako smo potrdili tezo, da je bilo poročanje novinarjev v Logu pod Mangartom odgovorno in uravnoteženo. Težave pri komuniciranju v veliki meri izhajajo iz napačnih strategij, za katere so se odločali odgovorni. Hkrati smo nakazali smernice za spremembe, ki bi na različnih ravneh zmanjšale možnost ponavljanja podobnih dogodkov.

V krizi se poveča posameznikova potreba po informacijah. Mednje spadajo tudi praktični podatki in sporočila z nizko novičarsko vrednostjo, ki jih ob upoštevanju običajnih vrednostnih kriterijev mediji ne bi objavili. V primeru Loga pod Mangartom je objavljane takšnih informacij bistveno pripomoglo k izboljšanju razmer. Ključni element zaveznitva med uredništvi in viri informacij so bili novinarji, ki so delovali kot vzpodbujevalci in posredniki. Naša teza se je potrdila.

Poročanje iz Loga pod Mangartom smo zaradi preglednosti razdelili na interventno in sanacijsko fazo. Predpostavili smo, da so domačini nastopili kot privilegirani vir in skozi raziskovanje dokumentacije se je naša domneva potrdila. Ob tem smo nakazali tudi vprašanje ugleda Ministrstva za okolje in prostor kot nosilca odgovornosti za odpravljanje posledic naravnih nesreč in vrednost domačinov kot virov s stališča upoštevanja načel novinarske kakovosti.

Od naravne nesreče v Logu pod Mangartom sta minili le dve leti, kar pomeni, da še ni vzpostavljena časovna distanca, ki bi omogočala vrednotenje odločitev, predvsem ob upoštevanju dejstva, da proces

odpravljanja posledic nesreče, ki je ključna kategorija te razprave, še dolgo ne bo končan.

Ob vlogi medijev v naravnih nesrečah se nam postavljajo številna strokovna vprašanja, vendar se zdi, da je najpomembnejše izhodišče vendarle etična presoja o vplivu medijske slike dogodkov na vračanje v normalno življenje.

Ob nujni potrebi po informacijah, ki ob šokantnih in nepredvidljivih spremembah v krizi poveča ranljivost javnosti, pristojne institucije in organizacije ter drugi informatorji v zavezništvu z novinarji nosijo odgovornost za pošteno, učinkovito in celostno obveščanje.

Izredne razmere torej osvetlijo in poudarijo tisto poslanstvo, ki bi moralo biti v vseh okoliščinah v središču našega razumevanja in vrednotenja novinarskega dela.

8. VIRI IN LITERATURA

- Bašič Hrvatina, Sandra (2001): »Medijski hrošč«. Ujma, 14-15, str. 398-401.
- Beck, Ulrich (2001): Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno. Krtina, Ljubljana.
- Beck, Ulrich (1989): The antropological schock: Chernobyl and the contours of the risk society. Berkeley journal of sociology, 32, 32, str.153-150.
- Belsey, Andrew, Chadwick, Ruth (1992): Ethical issues in journalism and the media. Routledge, London.
- Berry, Sharon (1999): »We have a problem...call the press«. Public managment, 20,4,str. 4-9.
- Bourdieu, Pierre (2001): Na televiziji. Knjižna zbirka Krt, Ljubljana.
- Caldwell, John Torton (1995): Televisuality. Rutgers University Press, New brunsvick, New Jersey.
- Erjavec, Karmen (1999): Novinarska kakovost. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Erjavec, Karmen (1998): Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka. Jutro, Ljubljana.
- Jeffres, Leo (1994): Mass media processes. Waveland press, Prospect Heights, Illinois.
- Kirn, Andrej (1999): »Komuniciranje z javnostjo o tveganjih«. Teorija in praksa, 36, 6, str. 944-956.
- Kline, Mihael, Polič, Marko, Zabukovec, Vlasta (1998): Javnost in nesreče, obveščanje, opozarjanje, vplivanje. Znanstveni inštitut filozofske fakultete, Ljubljana.
- Košir, Manca (1988): Nastavki za teorijo novinarskih vrst. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Nigg, Joanne (1982): »Communication under conditions of uncertainty: understanding eartgquake forecasting.« Journal of communication 6, 18, str. 18-23.
- Novak, Božidar s sodelavci (2000): Krizno komuniciranje in upravljanje nevarnosti. Gospodarski vestnik, Ljubljana.
- Majes, Bojan (2001): »Analiza plaz in možnosti njegove sanacije«. Ujma, 14-15, str. 82-95.
- Perovič, Tomaž, Šipek, Špela (1998): TV Novice. ŠOU Študentska založba, Ljubljana.
- Poler, Melita (1997): Novinarska etika. Magnolija, Ljubljana.
- Predpisi o novinarjih in medijih z uvodnimi pojasnili (1995). ČZ Uradni list republike Slovenije, Ljubljana.
- Sedmak, Marjan (ur.) (1996): Mediji, etika in deontologija. FDV, Ljubljana.

- Splichal, Slavko (ur) (2001): Komunikološka hrestomatija 1 – Začetki komunikologije v Evropi in ZDA. FDV; Ljubljana.
- Splichal, Slavko (ur) (1999): Komunikološka Hrestomatija 2 – razvoj empirične komunikologije v ZDA. FDV, Ljubljana
- Strentz, Herbert (1989): News reporters and news sources, Iowa state university press, Iowa.
- Ušeničnik, Bojan: (2001): »Posledice in ukrepanje ob nesreči«, Ujma, 14-15, str. 67-77.
- Wilcox, Dennis, Ault, Philip, Agee, Warren (1998): Public relations, strategies and tactics. Longman, New York.

9. PRILOGE

Priloga 1: Anketa

Oceni posamezne vire s številkami od ena do pet, pri čemer je ena najnižja, pet pa najvišja ocena:

	DOSTOPNO ST	ZANESLJIVOS T	KVALITETA INF.
CIVILNA Z.			
MOP			
OBČINA			
POLICIJA IN GASILCI			
DOMAČINI			

DOSTOPNOST določa, kako hitro je bilo mogoče priti v stik z virom, kako fleksibilen je bil pri določanju časa, kraja in načina pogovora.

ZANESLJIVOST določa, koliko so informacije ustrezale dejanskemu stanju, koliko so bili zanesljivi drugi viri, h katerim nas je ta vir usmeril in koliko napak ter neujemanj smo našli pri medosebnem preverjanju.

KVALITETA INFORMACIJ določa, kako so bile informacije vključene v kontekst, ali so bile posredovane v razumljivem jeziku ali z ustrezno razlago, koliko so bili odgovori ustrezni našim vprašanjem in pričakovanjem.

